

Πανεπιστήμιο Κύπρου
Τμήμα Κοινωνικών και
Πολιτικών Επιστημών

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Προσφυγική Κρίση (2015) : το ζήτημα της ασφαλειοποίησης του
προσφυγικού.**

Οι συνέπειες της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού ζητήματος στα ανθρώπινα
δικαιώματα των προσφύγων

Ρουντάινα Αουάδ

Τμήμα: Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Κατεύθυνση: Διεθνείς Σχέσεις

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Daniela Donno

Ημερομηνία: 15 Μαΐου 2021

Πίνακας Περιεχομένων

- Περίληψη.....3
- Εισαγωγή.....4-6
- Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....7-10

Κεφάλαιο Α: Προσφυγική κρίση 2015

- Κρίση άνευ προηγουμένου.....11-14
- Σχέση λαϊκισμού - ασφαλειοποίησης προσφύγων.....15-17
- Ευρωπαϊκή Ένωση και προσφυγικό.....17-23
- Αντίδραση Ευρωπαϊκών Κρατών.....23-26

Κεφάλαιο Β: Ασφαλειοποίηση προσφυγικού: η περίπτωση της Ουγγαρίας

- Ασφάλεια και Ασφαλειοποίηση.....26-30
- Ασφαλειοποίηση προσφυγικού στην Ουγγαρία.....30-33
- Ενέργειες Orban για διακοπή προσφυγικών ροών.....34-35
- Σύγκριση περιπτώσεων Κύπρου - Ουγγαρίας.....36-41

Κεφάλαιο Γ: Συνέπειες της ασφαλειοποίησης προσφυγικού

- Συνέπειες της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού στα ανθρώπινα δικαιώματα.....41-44
- Επίλογος.....45-46
- Βιβλιογραφία.....46-48

Περίληψη

Η προσφυγική κρίση του 2015 με την οποία ήρθε αντιμέτωπη η ΕΕ και τα κράτη μέλη περιγράφεται συχνά ως η χειρότερη προσφυγική κρίση μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο λόγω του μεγάλου αριθμού προσφύγων και εκτοπισμένων που δημιούργησε, οι οποίοι προέρχονται από περιοχές της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Ο πόλεμος στη Συρία αποτελεί τον κύριο παράγοντα προσφυγής, με τους Σύριους πρόσφυγες να αποτελούν την πλειονότητα των προσφύγων που είχαν φτάσει στις ευρωπαϊκές χώρες, ακολουθούν οι Ιρακινοί και οι Αφγανοί. Στην παρούσα έρευνα θα γίνει μια παρουσίαση και ανάλυση αυτής της κρίσης καθώς και αναφορά στις δράσεις στις οποίες είχαν προβεί η ΕΕ και τα κράτη μέλη προκειμένου να την αντιμετωπίσουν. Οι μεγάλες αφίξεις προσφύγων τα τελευταία πέντε χρόνια οδήγησαν στην ανάδυση τάσεων και συμπεριφορών ασφαλειοποίησης (Securitization) του προσφυγικού σε κάποια ευρωπαϊκά κράτη. Βασιζόμενη στην μελέτη περίπτωσης της Ουγγαρίας αυτή η έρευνα ισχυρίζεται ότι η ασφαλειοποίηση του προσφυγικού φέρνει συνέπειες στα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων. Κύριος στόχος της έρευνας είναι να εξετάσει το φαινόμενο της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού μέσω της μελέτης περίπτωσης της Ουγγαρίας που αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου, με τις αντί-μεταναστευτικές πολιτικές του πρωθυπουργού Viktor Orban ηγέτης του λαϊκιστικού ακροδεξιού κόμματος Fidesz να βρίσκονται στο επίκεντρο της συζήτησης. Η σημασία της έρευνας βασίζεται στον εντοπισμό των συνεπειών που επιφέρει η διαδικασία ασφαλειοποίησης των προσφύγων στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα τους κάτι που απουσιάζει από τις περισσότερες έρευνες που ασχολήθηκαν με το προσφυγικό. Η έρευνα δείχνει πως η διαδικασία της ασφαλειοποίησης από κυβερνήσεις και πολιτικούς επηρεάζει αρνητικά αυτά τα δικαιώματα.

Λέξεις – Κλειδιά : Προσφυγική Κρίση, Πρόσφυγες, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ασφαλειοποίηση, Ανθρώπινα Δικαιώματα

Εισαγωγή

Η παρούσα έρευνα ασχολείται με το ζήτημα της προσφυγικής κρίσης του 2011 μέχρι σήμερα με επίκεντρο συζήτησης την κορύφωση της κρίσης το 2015 και το φαινόμενο της ασφαλειοποίησης (Securitization) που συχνά συνδέεται με αυτή. Ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που απασχολούν τους διεθνείς οργανισμούς είναι η προσφυγική κρίση και τα μεγάλα κύματα προσφύγων που φεύγουν από περιοχές της Εγγύς και Μέσης Ανατολής αλλά και από περιοχές της Αφρικής με στόχο να φτάσουν στις ευρωπαϊκές χώρες. Οι μεγάλοι αφίξεις προσφύγων άρχισαν να παρουσιάζονται λόγω των ανακατατάξεων και των συγκρούσεων που ακολούθησαν μετά την Αραβική άνοιξη του 2011 σε περιοχές της Μέσης Ανατολής. Από το 2014 περίπου 1.7 εκατομμύρια άτομα προσπάθησαν να φύγουν προς την Ευρώπη αναζητώντας καλύτερες συνθήκες επιβίωσης με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί η χειρότερη προσφυγική κρίση μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι Σύριοι πρόσφυγες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής της κρίσης. Οι μετακινήσεις προσφύγων προς την Ευρώπη, εκτός από Σύριους, συμπεριλαμβάνουν πρόσφυγες από διάφορες περιοχές όπως την Αφρική, το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Ωστόσο, αυτή η έρευνα ασχολείται μόνο με τους Σύριους πρόσφυγες που αποτελούν την πλειονότητα των προσφύγων στην Ευρώπη αλλά και λόγω της ιδιαίτερης κατάστασης της Συρίας που εδώ και σχεδόν δέκα χρόνια δεν βρέθηκε τρόπος για την επίλυση των διαφωνιών και συγκρούσεων μεταξύ του Συριακού λαού και της κυβέρνησης Bashar al – Assad.

Η έρευνα αυτή θα παρουσιάσει κάποιες από τις ενέργειες και τις πολιτικές της ΕΕ που είχαν θεσπιστεί για να αντιμετωπιστεί η προσφυγική κρίση και να βοηθηθούν τα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν μεγάλες αφίξεις. Στη συνέχεια, θα συζητηθεί το φαινόμενο της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού σε κάποια κράτη, το οποίο άρχισε να παρουσιάζεται λόγω των τεράστιων αριθμών προσφύγων που έφταναν στην ΕΕ. Οι μεγάλες μετακινήσεις και η προσφυγή σε άλλες περιοχές οδήγησαν στη δημιουργία μιας κατάστασης ασφαλειοποίησης (Securitization) στις χώρες υποδοχής (Hosting Countries) από διάφορους φορείς όπως οι πολιτικοί δρώντες, οι κυβερνήσεις και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Η έννοια της ασφαλειοποίησης που θα χρησιμοποιηθεί σε αυτή την μελέτη, αναφέρεται στην κατάσταση όπου ένα ζήτημα ανάγεται σε ζήτημα ασφάλειας, γίνεται δηλαδή μια διαδικασία ασφαλειοποίησης ενός ζητήματος. Στην παρούσα έρευνα θα εξηγήσω τη διαδικασία κατά την οποία το προσφυγικό αντιλαμβάνεται ως ζήτημα που απειλεί την ασφάλεια ενός κράτους. Σε μια κατάσταση ασφαλειοποίησης δεν υφίσταται κάποιος κίνδυνος στην πραγματικότητα, αλλά

παρουσιάζεται να υπάρχει και να συνιστά απειλή. Βασική ρητορική της κατάστασης αυτής είναι η δημιουργία μιας κατάστασης που απειλεί την ασφάλεια, την ευημερία, τον πολιτισμό, ή άλλους τομείς που σχετίζονται με τον δρώντα που ασκεί τις πολιτικές ασφαλειοποίησης.

Για την ανάλυση του φαινομένου της ασφαλειοποίησης θα γίνει μελέτη της περίπτωσης της Ουγγαρίας και του κυβερνώντος κόμματος Fidesz του πρωθυπουργού Viktor Orbán και τις ενέργειες στις οποίες προχώρησε για να κρατήσει τους πρόσφυγες έξω από την χώρα. Η Ουγγαρία είχε δημιουργήσει αρκετά προβλήματα που σχετίζονται με τους πρόσφυγες, παρουσιάζοντας τους ως εχθρούς και τρομοκράτες που απειλούν την ασφάλεια και άλλους τομείς του κράτους όπως η θρησκεία, η γλώσσα και ο πολιτισμός. Επίσης, θα αναδείξω τα προβλήματα που δημιούργησε η Ουγγαρία εντός της ΕΕ με την άρνηση της να ακολουθήσει κανονισμούς και διαδικασίες στις οποίες είχε προχωρήσει η ΕΕ για την ανταπόκριση στο προσφυγικό. Θα ακολουθήσει σύγκριση με την περίπτωση της Κύπρου η οποία από το 2013 δέχεται μεγάλους αριθμούς προσφύγων, ωστόσο, δεν έχουν παρουσιαστεί σε αυτή δράσεις ασφαλειοποίησης. Η Κύπρος είναι από τα λίγα ευρωπαϊκά κράτη στα οποία δεν είχαν παρουσιαστεί έντονες αντί - προσφυγικές πολιτικές από την κυβέρνηση και τους πολιτικούς δρώντες. Τέλος, θα αναδείξω τα αποτελέσματα και το μεγάλο ρόλο της διαδικασίας της ασφαλειοποίησης και τις συνέπειες που αυτή επιφέρει στα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων απαντώντας έτσι το ερευνητικό ερώτημα. Παραδείγματα τέτοιων συνεπειών αποτελούν οι πολιτικές επαναπροώθησης (Deporting Policies) και μετεγκατάστασης σε τρίτες χώρες (Relocation - Safe Third Country) που είχαν ακολουθήσει κάποια κράτη, οι συνθήκες υποδοχής και κράτησης, οι πολιτικές ρατσισμού, ο αποκλεισμός των προσφύγων και η ταυτοποίηση τους ως «άλλοι», «ξένοι», «διαφορετικοί», καταπατώντας έτσι θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα όπως την ασφάλεια, την αξιοπρέπεια και το σεβασμό του συνανθρώπου.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα ασχοληθώ με την προσφυγική κρίση του 2015, τη διάκριση μεταξύ πρόσφυγα και μετανάστη, τις δράσεις της ΕΕ για την αντιμετώπιση αυτής της κρίσης καθώς και τις διάφορες πολιτικές και κανονισμούς που είχε εισάγει αναφορικά με το προσφυγικό. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται το φαινόμενο της ασφαλειοποίησης με αναφορά σε δράσεις που εξηγούν αυτή τη διαδικασία μέσω της μελέτης της περίπτωσης της Ουγγαρίας καθώς παρουσιάζονται συμπεριφορές και ενέργειες του πρωθυπουργού Orbán εναντίον των προσφύγων και που θεωρούνται ως

ενέργειες ασφαλειοποίησης. Στη συνέχεια ακολουθεί σύγκριση με την περίπτωση της Κύπρου στην οποία δεν εντοπίστηκαν τέτοιες δράσεις παρά το γεγονός ότι είναι μικρό ευρωπαϊκό κράτος και είχε δεχτεί μεγάλους αριθμούς αιτήσεων ασύλου σε αναλογία με τον πληθυσμό του. Στο τρίτο κεφάλαιο καταγράφονται οι συνέπειες της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού στα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων.

Σκοπός Έρευνας - Μεθοδολογία

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να παρουσιάσει την προσφυγική κρίση του 2015, να αναλύσει το ζήτημα της ασφαλειοποίησης των προσφύγων με τη μελέτη περίπτωσης της Ουγγαρίας παρέχοντας κάποιες δράσεις της Ουγγρικής κυβέρνησης που θεωρούνται ως δράσεις ασφαλειοποίησης. Η μέθοδος που θα ακολουθηθεί στη μελέτη είναι ποιοτική, βασίζεται στην ανάλυση δεδομένων από πηγές όπως βιβλία, ακαδημαϊκά άρθρα και άρθρα από πρακτορεία ειδήσεων όπως εφημερίδες και περιοδικά ώστε να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα: ποιες οι συνέπειες της ασφαλειοποίησης στα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων.

Η μεθοδολογία βασίζεται επίσης στη μελέτη περίπτωσης (Case Study) της Ουγγαρίας στην οποία μπορεί να εντοπιστεί το ζήτημα της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού και στη συνέχεια θα γίνει σύγκριση της με την περίπτωση της Κύπρου. Ο λόγος για τον οποίο επέλεξα να προσθέσω την περίπτωση της Κύπρου είναι επειδή κατατάσσεται στα ευρωπαϊκά κράτη που είχαν τις μεγαλύτερες αιτήσεις ασύλου σε αναλογία με τον πληθυσμό τους. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι η Κύπρος το 2020 είχε το μεγαλύτερο αριθμό αιτούντων άσυλο σε όλη την ΕΕ σε αναλογία με τον πληθυσμό της. Για να κατανοηθεί καλύτερα η έννοια της ασφαλειοποίησης θα αναδείξω επίσης άλλα παραδείγματα ευρωπαϊκών κρατών που προχώρησαν σε διαδικασίες ασφαλειοποίησης του προσφυγικού. Η μελέτη του φαινομένου της ασφαλειοποίησης περιορίζεται σε κράτη μέλη της ΕΕ και συγκεκριμένα στην Ουγγαρία. Η περίπτωση της Κύπρου χρησιμοποιείται για λόγους σύγκρισης.

Για σκοπούς διευκρίνησης και αποφυγής σύγχυσης επιθυμώ να επισημάνω ότι όπου χρησιμοποιείται ο όρος «μεταναστευτική κρίση» ή «μετανάστες» σε αυτή την έρευνα αυτό συμβαίνει επειδή έτσι αναφέρεται ή περιγράφεται στις πηγές που μελετήθηκαν. Επίσης, στην αγγλική βιβλιογραφία ο όρος που χρησιμοποιείται για την περιγραφή των ατόμων που κατάγονται από την Συρία είναι “Syrian” ενώ στην Ελληνική βιβλιογραφία χρησιμοποιούνται δύο όροι «Σύριος» και «Σύρος». Στην παρούσα μελέτη

επέλεξα να χρησιμοποιήσω τον όρο «Σύριος», αφού σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για την περιγραφή των κατοίκων της Συρίας¹.

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η πολιτική αστάθεια και οι εμφύλιες συγκρούσεις σε περιοχές της Αφρικής και Μέσης Ανατολής οδήγησαν μεγάλο αριθμό ανθρώπων να προσφύγουν σε γειτονικές περιοχές με κύριο στόχο να φτάσουν στα ευρωπαϊκά κράτη αναζητώντας καλύτερες συνθήκες επιβίωσης. Οι μεταναστευτικές – προσφυγικές ροές προς την Ευρώπη άρχισαν το 2011 κυρίως μετά τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης και κορυφώθηκαν το 2015 όπου σημειώθηκε ο μεγαλύτερος αριθμός μεταναστών που είχαν φτάσει στην Ευρώπη. Οι μετανάστες δεν αποτελούν καινούργιο φαινόμενο για την ΕΕ, αφού βρίσκεται διαρκώς αντιμέτωπη με ροές που χαρακτηρίζονται από διαφορετική συχνότητα και ένταση. Ωστόσο, η κρίση που βιώνει σήμερα η ΕΕ είναι μια ανθρωπιστική κρίση άνευ προηγουμένου.

Τα τελευταία χρόνια πολλοί άνθρωποι κατέφυγαν στην Ευρώπη λόγω συγκρούσεων, διώξεων και τρομοκρατίας στις χώρες καταγωγής τους. Πάνω από το ένα τέταρτο των 295.800 αιτούντων άσυλο στους οποίους παραχωρήθηκε καθεστώς προστασίας στην ΕΕ το 2019, προήλθε από εμπόλεμες ζώνες της Συρίας, με το Αφγανιστάν και το Ιράκ να κατέχουν την δεύτερη και τρίτη θέση αντίστοιχα.² Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το 2015, 2.2 εκατομμύρια άνθρωποι βρισκόνταν παράνομα στην ΕΕ. Το 2019 ο αριθμός αυτός έπεσε στις 650 000³.

Κάποιοι ερευνητές αναφέρονται συχνά σε «κρίση υποδοχής μεταναστών»⁴ και όχι σε μεταναστευτική ή προσφυγική κρίση, ενώ άλλοι χρησιμοποιούν τον όρο «κρίση διαχείρισης – management crisis»⁵ τονίζοντας την έλλειψη δομικού εξοπλισμού και αποτυχίες πρακτικής πολιτικής στην πρόκληση να ανταποκριθούν επαρκώς στις

¹ Επεξήγηση των όρων «Σύρος» και «Σύριος» στο λεξικό του Μπαμπινιώτη <https://www.babiniotis.gr/lexilogika/leksilogika-2/515-syros-syrianos-syria-syrios>

² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: *Εξερευνώντας τα αίτια της μετανάστευσης: Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι;* 03/11/2020

³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: *Προσφυγική κρίση και ΕΕ, στοιχεία και αριθμοί*, 14/07/2017

⁴ S. Rosenberger, S. Muller (2020): *Before and after the reception crisis of 2015: Asylum and reception policies in Austria*, Geographies of Asylum in Europe and the role of European Localities IMISCOE Research Series. Pages 98-268

⁵ A. Vradis, E. Papada, J. Painter, A. Papoutsi (2019), *New Borders: Hotspots and the European Migration Regime*, London: Pluto Press. 2019

ανάγκες των αιτούντων άσυλο. Επίσης, κάποιοι χρησιμοποιούν τον όρο «κρίση της Ευρωπαϊκής Ένωσης» τονίζοντας τις προκλήσεις που επιφέρει το προσφυγικό σε αυτή.

Η πρωτόγνωρη προσφυγική κρίση στην ΕΕ με τους μεγάλους αριθμούς προσφύγων που ήρθαν στα ευρωπαϊκά κράτη έχει αναδείξει το ζήτημα της ασφάλειας των κρατών και τις προκλήσεις με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωπα τα κράτη μέλη. Αυτό οδήγησε στην ανάδυση αντί- μεταναστευτικών και αντί - προσφυγικών τάσεων και συμπεριφορών σε κάποια ευρωπαϊκά κράτη, πολλές φορές σε μεγάλη ένταση. Έτσι, παρατηρήθηκε η ανάδυση του φαινομένου της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού ως αποτέλεσμα.

Η έννοια της ασφαλειοποίησης (Securitization) παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο πεδίο των Διεθνών Σχέσεων στα μέσα της δεκαετίας του 1990 από τον Ole Waever και αναπτύχθηκε περισσότερο το 1998 στο βιβλίο του *Security: A New Framework for Analysis* σε συνεργασία με τον Barry Buzan, όπου είχε ορίσει την ασφάλεια ως μια «πράξη ομιλίας» (speech act) που αναφέρεται σε μια μορφή γλωσσικής αναπαράστασης που τοποθετεί ένα συγκεκριμένο ζήτημα ως υπαρξιακή απειλή. Συνεπώς, η ασφαλειοποίηση μπορεί να οριστεί ως η τοποθέτηση ενός συγκεκριμένου ζητήματος, μέσω πράξεων ομιλίας συνήθως από ένα πολιτικό ηγέτη, ως απειλή για την επιβίωση η οποία με τη σειρά της επιτρέπει την κήρυξη μιας κατάστασης έκτακτης ανάγκης και μέτρα για την αντιμετώπιση της. Αυτό οδηγεί τον εκπρόσωπο της κυβέρνησης στο να διεκδικεί ένα ειδικό δικαίωμα να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε μέσα χρειάζεται για να αποφύγει την απειλή. Για τη σχολή της Κοπεγχάγης τα ζητήματα γίνονται θέματα ασφαλείας ή ακριβέστερα απειλές μέσω της γλώσσας. Έτσι, η γλώσσα τοποθετεί συγκεκριμένα ζητήματα ως υπαρξιακή απειλή για μια συγκεκριμένη πολιτική οντότητα, ανάλογα με την ερμηνεία της ασφαλειοποίησης.⁶ Με άλλα λόγια ασφαλειοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία οικοδομείται μια κατάσταση ασφάλειας ή οποία απειλείται από διάφορες προκλήσεις και προβλήματα που επηρεάζουν θεωρητικά την κοινωνία, την οικονομία, τον πληθυσμό ή την ασφάλεια του κράτος στο σύνολο.

Ο Buzan ορίζει την ασφάλεια⁷ ως «η κίνηση που παίρνει την πολιτική πέρα από τους καθιερωμένους κανόνες του παιχνιδιού και πλαισιώνει το ζήτημα είτε ως ειδικό είδος πολιτικής είτε ως ζήτημα υπεράνω της πολιτικής.» Σε μια συνέντευξη του

⁶ Matt McDonald (2008) *Securitization and the construction of Security*, European Journal of International Relations Vol. 14 pages 563 – 587, Sage Publications 2008

σχολιάζοντας την μεταναστευτική κρίση που ζει η ΕΕ από το 2015, υποστήριξε ότι το μεταναστευτικό είναι κοινή μοίρα επειδή επηρεάζει όλους ή θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο μιας παραδοσιακής ατζέντας ασφάλειας⁸.

Η Σχολή της Κοπεγχάγης δίνει τον ορισμό της ασφαλειοποίησης ως η διαδικασία που παίρνει ένα ζήτημα πέρα ή εκτός της «κανονικής πολιτικής» και προσφέρει μια ριζικά δομική άποψη για το πως τα προβλήματα ασφάλειας αναδύονται και διαλύονται υποδηλώνοντας ότι οι απειλές για την ασφάλεια δημιουργούνται κοινωνικά σε μια διαδικασία που ονομάζεται ασφαλειοποίηση. Με λίγα λόγια τα συμπλέγματα ασφαλείας είναι θεωρητικά οικοδομήματα που οι δρώντες επιβάλλουν ή προσαρμόζουν στην πραγματικότητα. Ωστόσο, η θεωρία αυτή έχει οντολογική διάσταση, δηλαδή αντανακλά παρατηρήσιμο πρότυπο της διεθνούς πολιτικής και δεν κατασκευάζεται σε κάτι τυχαίο. Αυτό το πρότυπο πρέπει να είναι αρκετά δυνατό ώστε να δημιουργήσει κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού. Αφού αναγνωριστεί ένα σύμπλεγμα ασφαλείας τότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δοθούν επιλογές για αλλαγή.⁹ Στην παρούσα έρευνα το σύμπλεγμα ασφαλείας θεωρείται το προσφυγικό για την αντιμετώπιση του οποίου οι κυβερνήσεις των κρατών μελών προσπαθούν να βρουν λύσεις. Εκτός από την έννοια της ασφαλειοποίησης, ο Waever είχε αναπτύξει και την έννοια “Desecuritization” που αναφέρεται στην απομάκρυνση ζητημάτων από την ατζέντα ασφαλείας¹⁰.

Η μελέτη του φαινομένου ασφαλειοποίησης των μεταναστών ή των προσφύγων στα κράτη της ΕΕ δεν είναι κάτι καινούργιο στη διεθνή βιβλιογραφία. Για παράδειγμα ο Huysmans είχε ασχοληθεί παλαιότερα με την ΕΕ και την ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης διερευνώντας πως οι μετανάστες θεωρούνται ως απειλή κατά της ασφάλειας του κράτους και πως συνδέεται η μετανάστευση με κοινωνικούς κινδύνους.¹¹ Όσο αφορά την περίπτωση της ασφαλειοποίησης των προσφύγων στην Ουγγαρία, κάποιοι ερευνητές¹² ασχολήθηκαν με το ερώτημα του γιατί οι συμβολικές απειλές από μετανάστες που διασχίζουν ή εγκαθίστανται στην Ουγγαρία είναι τόσο

⁸ Dorota Domalewska, August 4th 2020, The transformation of global international society and the security agenda, Interview with Professor Barry Buzan, δημοσιευμένο στο Security and Defence, War Studies University, Vol. 30

⁹ Dagmar Rychnovska (2014), *Securitization and the Power of Threat Framing*, Perspectives 2014, Vol. 22, No 2 pages 9-31

¹⁰ Ole Wever (1993) *Securitization and Desecuritization*, Centre for Peace and Conflict Research, pages 7-29

¹¹ Jeff Huysmans (2000), *The European Union and the Securitization of Migration*, Journal of Common Market Studies, Vol 38, No 5, pages 751-777.

¹² Vera Messing, Bence Sagvari (2018), *Looking behind the culture of fear: cross national analysis of attitudes towards migration*, Friedrich Ebert Stiftung

κυρίαρχες όσο οι ρεαλιστικές απειλές βασιζόμενοι σε εθνικά και διεθνή ποσοτικά ερευνητικά αποτελέσματα¹³, ενώ άλλοι επέλεξαν να χρησιμοποιήσουν τον όρο « ηθικός πανικός» (Moral Panic) για να εξηγήσουν τον δημόσιο διάλογο σχετικά με τη μαζική μετανάστευση.¹⁴ Ο όρος «ηθικός πανικός» αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία δημιουργείται κοινωνική ανησυχία για ένα θέμα από άτομα, πολιτικούς δρώντες και μέσα μαζικής ενημέρωσης που ξεκινούν τον πανικό αυτό για να παράγουν ένα σαφές μήνυμα και να ρυθμίσουν την ημερήσια διάταξη. Οι εναλλακτικές λύσεις για την ασφαλειοποίηση θα μπορούσαν να είναι οι πολιτικές ένταξης και εκμάθησης γλώσσας των κρατών υποδοχής, η εκπαίδευση και η ένταξη στην αγορά εργασίας ώστε να μην αποτελούν εμπόδιο οι πρόσφυγες για τις οικονομίες των ευρωπαϊκών κρατών.

Σε αντίθεση με άλλες έρευνες, στην παρούσα έρευνα αντί να χρησιμοποιήσω ένα όρο για να περιγράψω τα άτομα που συμπεριλαμβάνονται σε αυτή την κρίση, θα χρησιμοποιήσω τους όρους μετανάστης, πρόσφυγας και αιτούντα άσυλο για να γίνει πιο ξεκάθαρη η ανάλυση και για να τονιστεί η σημασία του κάθε όρου. Η σημαντικότητα της παρούσας έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι κάνει διαφορά μεταξύ μεταναστών και προσφύγων. Αυτές οι δύο έννοιες χρησιμοποιούνται πολλές φορές λανθασμένα από διάφορους φορείς για αυτό το λόγο θα επιδιώξω να ξεκαθαρίσω την εννοιολογική σημασία της καθεμιάς. Επίσης, αρκετοί μελετητές αναφέρονται σε μεταναστευτική ενώ αυτή η έρευνα αναφέρεται σε προσφυγική κρίση. Πιστεύω ότι η χρήση των όρων «μετανάστες» και «μεταναστατευτική κρίση» για να περιγράψει και τις δύο κατηγορίες δηλαδή τους πρόσφυγες και τους μετανάστες αποτελεί την κύρια αδυναμία στην περισσότερη βιβλιογραφία διότι δημιουργεί προβλήματα και σύγχυση όσο αφορά την πληροφόρηση που μεταδίδεται στον κόσμο. Ακόμα ένα σημείο που πιστεύω ότι έχει μεγάλη αξία στην παρούσα έρευνα, είναι ότι επιδιώκει να παρουσιάσει τις συνέπειες που επιφέρει η διαδικασία της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού στα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων κάτι που δεν προσεγγίζουν σε ικανοποιητικό βαθμό οι περισσότερες έρευνες που ασχολήθηκαν με αυτό το θέμα.

Κεφάλαιο Α: Η προσφυγική κρίση του 2015

¹³ B. Simonovitis (2016), *The Social basis of mass - migration related fear in contemporary Hungary*, *Szociologiai Szelme Vol. 26*, pages 53-73

¹⁴ Rona Tas (2015) and Eros (2016)

Κρίση άνευ προηγουμένου

Το 2015 υποβλήθηκαν 1.3 εκατομμύρια αιτήσεις ασύλου στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ κυρίως από περιοχές όπως η Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Η σύγκρουση στη Συρία εξακολουθεί να είναι η μεγαλύτερη πηγή της προσφυγής από το 2011 μέχρι σήμερα. Ωστόσο, η συνεχιζόμενη βία στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, η πολιτική βία και οι συγκρούσεις σε περιοχές της Αφρικής οδήγησαν πολλά άτομα στην διαφυγή προς ασφαλές περιοχές αναζητώντας καλύτερο μέλλον. Ορισμένες χώρες επηρεάστηκαν ιδιαίτερα από την αναγκαστική μετατόπιση (displacement) λόγω πολέμου και συγκρούσεων το 2016. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της UNHCR, οι Σύριοι συνεχίζουν να είναι ο μεγαλύτερος εκτοπισμένος πληθυσμός με 12 εκατομμύρια άτομα μέχρι το τέλος του 2016. Ο αριθμός αυτός περιλαμβάνει 5.5 εκατομμύρια πρόσφυγες, 6.3 εκατομμύρια εσωτερικά εκτοπισμένους και σχεδόν 185 000 αιτούντες άσυλο. Εκτός από τους Σύριους, 4.7 εκατομμύρια Αφγανοί ήταν επίσης αναγκαστικά εκτοπισμένοι από τους οποίους 1.8 εκατομμύρια ήταν εσωτερικά εκτοπισμένοι και 2.9 εκατομμύρια πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο. Μεγάλο ποσοστό έχουν και οι Ιρακινοί όπου περισσότερο από 2 εκατομμύρια άνθρωποι εκτοπίστηκαν είτε εσωτερικά είτε ως πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο.

Ο πόλεμος είναι η κύρια αιτία της προσφυγικής κρίσης που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια. Εκατομμύρια Σύριοι έχουν δραπέτευσει πέρα από τα σύνορα, σε αυτό που έχει γίνει η μεγαλύτερη προσφυγική κρίση στον κόσμο εδώ και δεκαετίες. « Δέκα χρόνια μετά από την έναρξη της κρίσης, ο μισός πληθυσμός της Συρίας αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το σπίτι του.»¹⁵ Σχεδόν περισσότερο από το μισό πληθυσμό της Συρίας ήταν εσωτερικά ή εξωτερικά εκτοπισμένο κατά τη χρονιά 2016¹⁶. Η διαμάχη στη Συρία μεταξύ της κυβέρνησης του Bashar al Assad και άλλων δυνάμεων που άρχισε το 2011 σε συνδυασμό με την παρουσία του Ισλαμικού Κράτους (ISIS) στα εδάφη της Συρίας και του Ιράκ αποτελούν τις σημαντικές αιτίες για τη μαζική προσφυγή από αυτές τις περιοχές προς την Ευρώπη.

Η Τουρκία φιλοξενεί το μεγαλύτερο αριθμό εγγεγραμμένων¹⁷ Σύριων προσφύγων, περίπου 3.6 εκατομμύρια. Η συντριπτική πλειονότητα των Σύριων προσφύγων που

¹⁵ Filippo Grandi, UNHCR High Commissioner

¹⁶ UNHCR Global Trends: Forced Displacement in 2016

¹⁷ Εγγεγραμμένοι πρόσφυγες είναι αυτοί που γράφονται στο σύστημα του κάθε κράτους εισδοχής ή στο σύστημα της UNHCR. Η διαδικασία εγγραφής επιτρέπει την έγκαιρη αναγνώριση ατόμων με ειδικές

μετακινήθηκαν σε γειτονικές χώρες ζει σε αστικές περιοχές με μόνο 1 στους 20 να στεγάζεται σε ένα στρατόπεδο (Camp) προσφύγων. Σύμφωνα με πρόσφατα δεδομένα της UNHCR υπάρχουν περισσότεροι από ένα εκατομμύριο Σύριοι που χρειάζονται ανθρωπιστική βοήθεια, εκ των οποίων περισσότερο από έξι εκατομμύρια εκτοπίζονται εσωτερικά στη Συρία και περίπου πέντε εκατομμύρια είναι πρόσφυγες εκτός της Συρίας. Πολλοί πρόσφυγες έχασαν την εργασία τους από τότε που ξέσπασε η πανδημία του Covid – 19. Στον Λίβανο εννέα στους δέκα πρόσφυγες ζουν τώρα σε ακραία φτώχεια¹⁸.

Ορισμός του πρόσφυγα

Πρόσφυγας ή μετανάστης; επικρατεί σύγχυση ανάμεσα στους δύο όρους και είναι σημαντικό να ξεχωρίσουμε τη διαφορά μεταξύ τους. Οι πρόσφυγες καθορίζονται από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες ως εξής: είναι τα άτομα που διαφεύγουν από ένοπλες συρράξεις ή διώξεις. Η κατάσταση στην οποία βρίσκονται είναι συχνά τόσο επικίνδυνη και δύσκολη που τα άτομα αυτά αναγκάζονται να διασχίσουν εθνικά σύνορα για να αναζητήσουν ασφάλεια σε γειτονικές χώρες. Αναγνωρίζονται συνεπώς σε διεθνές επίπεδο ως πρόσφυγες και έχουν πρόσβαση στην παροχή βοήθειας από τα κράτη, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και από άλλους οργανισμούς. Επίσης, αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες ακριβώς επειδή είναι πολύ δύσκολο για αυτούς να επιστρέψουν στην πατρίδα τους και χρειάζεται να αναζητήσουν καταφύγιο κάπου αλλού. Πρόκειται για ανθρώπους στους οποίους η άρνηση ασύλου έχει πιθανότητα θανάσιμες συνέπειες. Οι πρόσφυγες καθορίζονται και προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο. Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967¹⁹ παραμένουν οι ακρογωνιαίοι λίθοι για την προστασία των προσφύγων στη σύγχρονη εποχή.

Σε αντίθεση με τους πρόσφυγες, οι μετανάστες επιλέγουν να μετακινηθούν όχι εξαιτίας κάποιας άμεσης απειλής ή δίωξης θανάτου, αλλά κυρίως για να βελτιώσουν τη ζωή τους αναζητώντας καλύτερες εργασιακές συνθήκες ή σε κάποιες περιπτώσεις για να ενωθούν με μέλη της οικογένειάς τους που βρίσκονται ήδη στο εξωτερικό όπως επίσης για εκπαιδευτικούς ή για άλλους λόγους. Ενώ οι πρόσφυγες δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους με ασφάλεια, οι μετανάστες δεν

ανάγκες και την παροχή προστασίας σε αυτούς. Η εγγραφή προστατεύει από την επαναπροώθηση, την αυθαίρετη σύλληψη και την κράτηση.

¹⁸ UNHCR, Syria Emergency <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>

¹⁹ UNHCR: The 1951 Convention relating to the status of refugees and it's 1967 Protocol

αντιμετωπίζουν αντίστοιχο εμπόδιο στην επιστροφή τους. Εάν επιλέξουν να επιστρέψουν θα συνεχίσουν να απολαμβάνουν την προστασία της κυβέρνησης τους. Επομένως, η σύγκυση αυτών των δύο όρων αποσπά την προσοχή από την ειδική νομική προστασία που απαιτείται για τους πρόσφυγες. Επίσης, είναι πιθανό να υπονομεύσει τη δημόσια στήριξη προς τους πρόσφυγες και το θεσμό του ασύλου σε μια χρονική στιγμή που περισσότεροι πρόσφυγες από ποτέ χρειάζονται αυτή την προστασία.²⁰

Ο όρος «μεικτές μεταναστευτικές ροές» χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο για να περιγράψει τόσο τους νεοαφιχθέντες «οικονομικούς μετανάστες», όσο τα πρόσωπα που δικαιούνται διεθνή προστασία από τα κράτη στα οποία προσφεύγουν. Αυτό σκοπίμως ή αθέλητα θολώνει την ανάγκη της υποχρέωσης για παροχή διεθνούς προστασίας ενώ συχνά αναπαράγει αρνητικές αντιλήψεις στον πληθυσμό της χώρας υποδοχής.²¹

Πολλές φορές γίνεται αναφορά σε όρους όπως νόμιμος και παράνομος μετανάστης δημιουργώντας σύγκυση για την όλη κατάσταση για αυτό είναι σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε τη σημασία αυτών των όρων. Στην περίπτωση των προσφύγων που φεύγουν από εμπόλεμες περιοχές ή από φυσικές καταστροφές κανένας δεν είναι παράνομος διότι σε αυτές τις περιπτώσεις το κράτος λειτουργεί μερικώς ή δεν λειτουργεί καθόλου προκειμένου αυτά τα άτομα να προχωρήσουν σε διαδικασίες να κάνουν χαρτιά με τα απαιτούμενα έγγραφα και να παίρνουν άδειες από άλλες χώρες για να ταξιδεύουν σε αυτές.

Επικρατεί ακόμα σύγκυση μεταξύ των ορισμών αιτούντα άσυλο και πρόσφυγα. Αιτών Άσυλο είναι ο πολίτης τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που έχει υποβάλει αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, στην οποία ζητά άσυλο ή επικουρική προστασία. Ενώ πρόσφυγας, είναι κάποιος που έχει εγκαταλείψει τη χώρα του εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, δεν δύναται ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία της χώρας αυτής ή εξαιτίας φόβου διώξεως να επιστρέψει σε αυτή²².

Προορισμός προσφυγικών ροών

²⁰ UNHCR Greece: Πρόσφυγας ή μετανάστης; Ποιος είναι ο σωστός όρος;

https://www.unhcr.org/gr/12771-prosfygas_i_metanastis.html

²¹ Νίκος Τριμικλιγιώτης, 2020, *Η Κύπρος ως νέο προσφυγικό "hotspot" της Ευρώπης, προκλήσεις για μια διαιρεμένη χώρα*, Friedrich Ebert Foundation in Cyprus.

²² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: *Προσφυγική κρίση και ΕΕ, στοιχεία και αριθμοί*, 14/07/2017

Όταν κάποιος βρίσκεται υπό συνθήκες πολέμου, συγκρούσεων και βίας και αποφασίζει τελικά να εγκαταλείψει το σπίτι του για να επιβιώσει, τις περισσότερες φορές δεν έχει υπόψη του κάποιο συγκεκριμένο προορισμό αλλά αρχίζει να κινείται μέχρι να φτάσει σε ασφαλές σημείο. Κύριος στόχος της προσφυγής είναι η αναζήτηση ασφαλών περιοχών και καλύτερων συνθηκών επιβίωσης. Ωστόσο, κάποιες φορές οι πρόσφυγες κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους μπορεί να καταλήξουν σε περιοχές όπου οι συνθήκες θα είναι πολύ δύσκολες και δεν θα είναι εύκολο να τους παραχωρηθεί η προβλεπόμενη βοήθεια και υποστήριξη που περίμεναν ότι θα έχουν μετά από τους διάφορους κινδύνους που περνούν μέχρι να φτάσουν σε μια ασφαλές περιοχή που πολλές φορές δεν φτάνουν καν επειδή μπορεί να χάσουν τη ζωή τους κατά την πορεία. Για αυτούς τους λόγους, τα ευρωπαϊκά κράτη αποτελούν την καλύτερη επιλογή για τους πρόσφυγες που φεύγουν από περιοχές της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Φυσικά υπάρχουν και άλλες επιλογές όπως ο Καναδάς που ως κράτος είναι γνωστός για την φιλοξενία προσφύγων, και οι ΗΠΑ που αποτελούν προορισμό για πολλούς μετανάστες, ωστόσο, αυτό ίσχυε πριν την κυβέρνηση Trump και την αντί-μεταναστευτική πολιτική που προωθούσε. Με αυτά τα δεδομένα η Ευρώπη είναι καλύτερος προορισμός επειδή γειτονεύει με τη Μέση Ανατολή.

Επομένως, οι πρόσφυγες φεύγουν από τις εμπόλεμες περιοχές προς τα ευρωπαϊκά κράτη, όμως προτιμούν συγκεκριμένα κράτη στα οποία θα υποβάλουν την αίτηση ασύλου στη συνέχεια. Για παράδειγμα, προτιμούν κράτη όπως η Γερμανία και η Σουηδία όπου προσφέρονται καλύτερες ευκαιρίες εργασίας, στέγασης και εκπαίδευσης. Αντιθέτως, δεν προτιμούν κράτη όπως η Ελλάδα που συνεχίζει μέχρι σήμερα να υποφέρει από την οικονομική κρίση, ή όπως η Πολωνία και η Ουγγαρία στις οποίες επικρατεί μεγάλη άρνηση υποδοχής προσφύγων στα εδάφη τους και οι κυβερνήσεις τους προωθούν αντί-μεταναστευτικές και αντί-προσφυγικές πολιτικές αλλά και εθνικιστικές ιδέες. Το 2015 κατά την Πορεία της Ανεξαρτησίας την οποία γιορτάζουν κάθε χρόνο οι Πολωνοί, κάποιοι από τους διαδηλωτές φώναζαν το σύνθημα «Η Πολωνία είναι για τους Πολωνούς» εκφράζοντας έτσι αντί-προσφυγικές και αντί-ισλαμικές απόψεις.²³

Σχέση μεταξύ λαϊκισμού και ασφαλειοποίησης προσφύγων

²³ Elzbieta Wiacek 2019, *The Rhetoric of the March of Independence in Poland (2010- 2017) as the answer for the policy of multiculturalism in EU and the refugee crisis*, Politeja, σελ. 149-166

Σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες επηρεάστηκαν με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο από την προσφυγική κρίση η οποία είχε τεράστιο αντίκτυπο στον πολιτικό τομέα της ΕΕ. Μάλιστα, φάνηκε ότι η ΕΕ δεν είναι ακόμα έτοιμη να διαχειριστεί μια τέτοια κρίση. Εάν μελετήσουμε το κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά θα συναντήσουμε χαρακτηριστικά ξενοφοβίας, ρατσισμού, τάσεις ασφαλειοποίησης των προσφύγων, καθώς και ισχυρή αναβίωση του εθνικισμού. Αυτό συμβαίνει επειδή σε κάθε κράτος υπάρχει τουλάχιστον ένα πολιτικό κόμμα που αντιτίθεται στις αφίξεις και υποδοχή προσφύγων πιστεύοντας ότι αυτοί αποτελούν απειλή κατά της κουλτούρας, της θρησκείας και το πιο σημαντικό κατά της ασφάλειας. Το ζήτημα του προσφυγικού είχε μεγάλη επιρροή στις εκλογές που διεξήχθησαν στην Αυστρία, την Ιταλία, την Γαλλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες κατά την περίοδο όξινής της κρίσης ενισχύοντας έτσι την στήριξη των λαϊκίστικων και ευρωσκεπτικιστών κομμάτων.

Παραδείγματα λαϊκιστικών κομμάτων είναι το κόμμα της Marine Le Pen (Front National) στη Γαλλία , το κόμμα Law and Justice (PiS) στην Πολωνία με ηγέτη τον πρωθυπουργό Morawiecki, το κόμμα Alternative for Germany (AfD) στη Γερμανία που ιδρύθηκε το 2014 από τον Bernd Lucke, το Forza Italia με πρόεδρο τον πρώην πρωθυπουργό Berlusconi, το οποίο στις γενικές εκλογές του 2018 ξεπεράστηκε από το κόμμα Lega Nord με ηγέτη τον Salvini, το κόμμα Fidesz με πρόεδρο τον πρωθυπουργό Viktor Orban στην Ουγγαρία και με το οποίο θα ασχοληθώ περαιτέρω κατά την ανάλυση της περίπτωσης της Ουγγαρίας. Αξιοσημείωτο είναι και το λαϊκιστικό κόμμα Brexit του Nigel Farage στη Βρετανία²⁴. Η έξοδος της Βρετανίας από την ΕΕ είναι αποτέλεσμα των λαϊκιστικών, ευρωσκεπτικιστικών και εθνικιστικών ιδεών των πολιτικών ηγετών που τάσσονται κατά του προσφυγικού και της ΕΕ. Η εδραίωση και αύξηση αυτών των κομμάτων οφείλεται σε παράγοντες που είχαν προκύψει τελευταία όπως την οικονομική και προσφυγική κρίση αλλά και λόγω της κρίσης πολιτικής αντιπροσώπευσης από τα παραδοσιακά κόμματα. Η κρίση αντιπροσώπευσης αναφέρεται στο γεγονός ότι οι ψηφοφόροι νιώθουν ότι δεν αντιπροσωπεύονται αποτελεσματικά από τα παραδοσιακά κόμματα και δεν ικανοποιούνται τα ζητήματα τους για αυτό στρέφονται προς τα λαϊκιστικά κόμματα που έχουν αντί –ελίτ ιδεολογίες και στηρίζουν την λαϊκή βούληση.

²⁴ Πολιτικές και στρατηγική του κόμματος Brexit δημοσιευμένα στην επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος <https://www.thebrexitparty.org/>

Υπάρχουν επίσης ισχυρά αριστερά λαϊκιστικά κόμματα όπως ο Σύριζα στην Ελλάδα του πρώην πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα και το κόμμα Podemos στην Ισπανία. Τα κίνητρα όμως είναι πολύ διαφορετικά. Ο δεξιός λαϊκισμός έχει ως κίνητρο την ιδέα ενός μοναδικού, εθνικά προσδιορισμένου λαού και στρέφεται εναντίον των προσφύγων και των ξένων. Αντίθετα, οι αριστεροί λαϊκιστές εστιάζουν στην κοινωνική δικαιοσύνη, θέλουν να εκπροσωπήσουν όλο το λαό. Η κρίση της πολιτικής εκπροσώπησης οδήγησε στην ενίσχυση νέων δυνάμεων τόσο στο χώρο της Δεξιάς όσο και στο χώρο της Αριστερά²⁵.

Ο ορισμός του λαϊκισμού και η επεξήγηση αυτής της ιδεολογίας είναι πολύ σημαντική στη διαδικασία ανάλυσης της περίπτωσης της Ουγγαρίας για να γίνει κατανοητές οι πράξεις ασφαλειοποίησης στις οποίες είχε προχωρήσει ο πρωθυπουργός Orbán. Επικρατεί μεγάλο χάος στη βιβλιογραφία που ασχολείται με τον λαϊκισμό όσο αφορά τον ορισμό των λαϊκιστικών κομμάτων αφού ορίζονται συνεχώς διαφορετικά όπως ακροδεξιά, λαϊκιστικά ακροδεξιά, νέο - λαϊκιστικά, αντί- μεταναστευτικά, και εθνικιστικά. Αυτό το χάος είναι συνέπεια της έλλειψης σαφούς ορισμού.²⁶ Ο Cas Mudde παρουσιάζει τον λαϊκισμό ως ιδεολογικό χαρακτηριστικό και όχι απλώς ως πολιτικό στυλ. «Συνεπώς, ο λαϊκισμός αντιλαμβάνεται ως μια λεπτόκεντρη ιδεολογία (Thin – Centred Ideology) που θεωρεί την κοινωνία διαχωρισμένη σε δύο ομοιογενείς και ανταγωνιστικές ομάδες: τον απλό λαό (the pure people) έναντι της διεφθαρμένης ελίτ (corrupt elite) και η οποία υποστηρίζει ότι η πολιτική πρέπει να αποτελεί έκφραση της γενικής βούλησης του λαού (general will of people). Στη λαϊκιστική δημοκρατία τίποτα δεν είναι πιο σημαντικό από την γενική βούληση του λαού, ούτε ακόμα και τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι συνταγματικές εγγυήσεις.» Ο Mudde προτιμά να χρησιμοποιεί τον όρο λαϊκή ριζοσπαστική δεξιά που αναφέρεται στη λαϊκιστική μορφή της ριζοσπαστικής δεξιάς που συνδυάζει χαρακτηριστικά νατιβισμού (nativism), αυταρχισμού και λαϊκισμού.

Τα λαϊκιστικά κόμματα μπορούν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη όταν έχουν μεγάλη απήχηση ή αποτελούν σημαντικό κομμάτι του κοινοβουλίου ή του εκλογικού συστήματος. Στη Γερμανία για παράδειγμα τα ακροδεξιά κόμματα έχουν μικρή

²⁵ Alexander Hausler σε συνέντευξη του με το Goethe Institute 2016: *Δεξιά στροφή στην πολιτική, το τέλος μιας κοινής Ευρώπης*, του Ludwig Greven

²⁶ Cas Mudde (2007) *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge University Press 2007, σελ. 12- 31

αντιπροσώπευση στο Κοινοβούλιο (AFD 10%).²⁷ Ενώ στη Ουγγαρία το κυβερνών κόμμα είναι το λαϊκιστικό ακροδεξιό κόμμα Fidesz του πρωθυπουργού Orbán. Επομένως, επιθυμώ να καταλήξω στο ότι μπορούν να εντοπιστούν φαινόμενα ασφαλειοποίησης του προσφυγικού σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες όχι όμως με την ίδια ένταση και συχνότητα. Η περίπτωση της Ουγγαρίας αποτελεί μια από τις ακραίες περιπτώσεις και για αυτό το λόγο επέλεξα να τη μελετήσω.

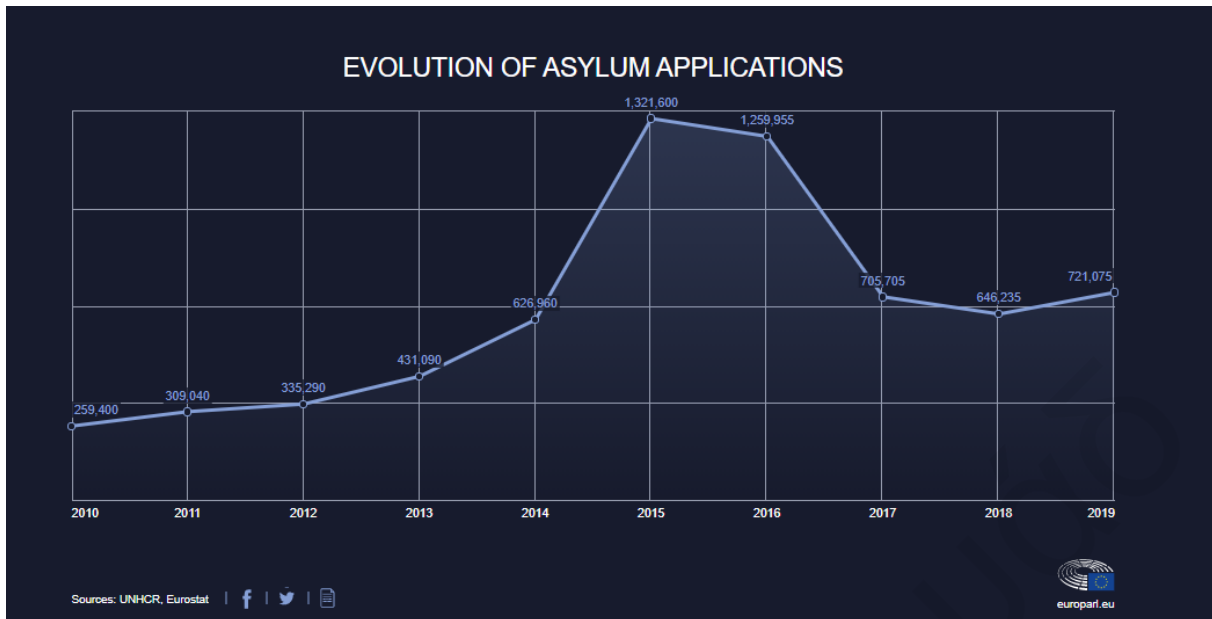
Ευρωπαϊκή Ένωση και προσφυγικό: κανονισμοί και δράσεις

Το 2015 περισσότερο από ένα εκατομμύριο άνθρωποι έφθασαν στην Ευρώπη, μεγάλο ποσοστό από αυτούς ταξίδεψε κατά μήκος της ανατολικής διαδρομής μέσω δηλαδή της Ελλάδας, της Τουρκίας και των Βαλκανίων. Ο αριθμός των αφίξεων άρχισε να μειώνεται από το 2016 ωστόσο και περισσότεροι από 160 000 άνθρωποι φτάνουν στην Ευρώπη μέσω μεσογειακών διαδρομών ετησίως. Οι προσφυγικές ροές που έφθασαν στις ευρωπαϊκές χώρες οδήγησαν την ΕΕ στη θέσπιση κανονισμών και δράσεων προκειμένου να τους αντιμετωπίσει. Ως συνέπεια της γεωγραφικής τους θέσης και του κανονισμού του Δουβλίνου, ο οποίος καθορίζει τις διαδικασίες για τις αιτήσεις ασύλου στην ΕΕ, χώρες πρώτης άφιξης όπως η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία είχαν επηρεαστεί σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλες κεντρικές και βόρειες ευρωπαϊκές χώρες²⁸. Η έλλειψη συνοριακών ελέγχων εντός του χώρου Σένγκεν σήμαινε ότι οι πρόσφυγες που φτάνουν στην Ελλάδα και την Ιταλία δια θαλάσσης θα μπορούσαν να ταξιδέψουν σε άλλες χώρες που ανήκουν στο χώρο αυτό χωρίς να υπόκεινται σε ελέγχους. Ωστόσο, ο μεγάλος αριθμός άφιξης προσφύγων το 2015 και 2016 οδήγησε σε προσωρινή επαναφορά ορισμένων συνοριακών ελέγχων στο χώρο του Σένγκεν.

Στην γραφική παράσταση φαίνεται η αύξηση των αιτήσεων ασύλου στην Ευρώπη από το 2010 με την κορύφωση του αριθμού στο 1 321 600 αιτήσεις το 2015 και η μείωση του στα επόμενα χρόνια.

²⁷ Αποτελέσματα ανά Εθνικό Κόμμα: 2019 - 2024, Γερμανία, Επίσημα αποτελέσματα, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

²⁸ Stefano A. Torelli 2018, *Migration Through Mediterranean: Mapping the EU response*, European Council on Foreign Relations

Εικόνα 1: Πηγή https://www.europarl.europa.eu/infographic/welcoming-europe/index_en.html#filter=2019

Ο Κανονισμός του Δουβλίνου

Στην καρδιά του ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου βρίσκεται το σύστημα του Δουβλίνου το οποίο καθορίζει τη χώρα που είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση των αιτήσεων ασύλου, που συνήθως είναι η πρώτη χώρα εισόδου στην ΕΕ. Ο κανονισμός του Δουβλίνου θεσπίστηκε για πρώτη φορά το 1990 και αναπροσαρμόστηκε το 2003 και το 2013. Είχε στόχο την καθιέρωση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου που υποβάλλεται από υπήκοο τρίτης χώρας. Ο Κανονισμός αυτός υιοθετήθηκε όταν η ΕΕ δεν περίμενε ισχυρές αφίξεις αιτούντων άσυλο. Σκοπός του είναι να προσδιορίζεται για κάθε αίτηση ασύλου ένα και μόνο κράτος μέλος της ΕΕ ως αρμόδιο για την επεξεργασία της. Έτσι το σύστημα αυτό οδήγησε τις χώρες που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ όπως η Ελλάδα και η Ιταλία να φέρουν το μεγαλύτερο βάρος της μεταναστευτικής κρίσης.²⁹

Στη συνέχεια θεσπίστηκε ο κανονισμός Δουβλίνου III το 2013 που αντικαθιστά τον κανονισμό Δουβλίνου II και καθορίζει ποια χώρα είναι υπεύθυνη για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου. Επίσης, προσφέρει στους αιτούντες άσυλο καλύτερη προστασία έως ότου καθοριστεί το καθεστώς τους. Ακόμα, δημιουργεί νέο σύστημα για τον έγκαιρο εντοπισμό προβλημάτων στα εθνικά συστήματα ασύλου ή υποδοχής, καθώς

²⁹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: *Η απάντηση της ΕΕ στην μεταναστευτική πρόκληση*, 11/07/2017 <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20170629STO78629/i-apantisi-tis-ee-stin-metanasteutiki-proklisi>

και για την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών τους πριν εξελιχθούν σε μεγάλες κρίσεις. Ο κανονισμός του Δουβλίνου III που ισχύει από την 1^η Ιανουαρίου 2014 έχει στόχο την αντιμετώπιση δυσλειτουργιών στα εθνικά συστήματα ασύλου και την παροχή βοήθειας σε χώρες της ΕΕ οι οποίες αντιμετωπίζουν στα σύνορα τους μεγάλους αριθμούς αιτούντων διεθνούς προστασίας.³⁰ Αξιοσημείωτο γεγονός στην ιστορία του κανονισμού του Δουβλίνου ήταν όταν η Ουγγαρία έκλεισε τα σύνορα με τη Σερβία το 2015, η Γερμανία ανέστειλε προσωρινά τους κανονισμούς του Δουβλίνου και άνοιξε η διαδρομή των Βαλκανίων παρέχοντας ασφαλέστερη διέλευση σε όλη την Κεντρική Ευρώπη.

Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου

Η προσφυγική κρίση του 2015 ανέδειξε την ανάγκη να διαμορφωθούν οι κανόνες της ΕΕ για το άσυλο. Στο πλαίσιο μιας γενικότερης μεταρρύθμισης των κανόνων της ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε στις 23 Σεπτεμβρίου 2020 ένα νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Η πρόταση αυτή προβλέπει ολοκληρωμένο κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο για τη διαχείριση αυτών των θεμάτων. Κάποιες από τις νομοθετικές προτάσεις που συζητήθηκαν είναι η αντικατάσταση του συστήματος Δουβλίνου με ένα νέο σύστημα διαχείρισης του ασύλου και της μετανάστευσης βάσει του οποίου θα βελτιωθεί η κατανομή των αιτήσεων ασύλου μεταξύ των κρατών μελών μέσω ενός νέου μηχανισμού αλληλεγγύης που θα εξασφαλίζει την ταχεία επεξεργασία των αιτήσεων, η δημιουργία ενός αυτοτελούς οργανισμού για το άσυλο και η δημιουργία μόνιμου πλαισίου της ΕΕ για την επανεγκατάσταση.³¹

Προσέγγιση «Hotspot» για τη διαχείριση εξαιρετικών μεταναστευτικών ροών

Στο πλαίσιο της άμεσης δράσης για να βοηθήσει τα κράτη μέλη που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή και τα οποία αντιμετωπίζουν δυσανάλογες μεταναστευτικές πιέσεις στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε να δημιουργήσει μια προσέγγιση «Hotspot». Έτσι, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών (Frontex) και άλλες σχετικές υπηρεσίες θα εργαστούν επί τόπου με τις αρχές του κράτους μέλους πρώτης γραμμής για να τους

³⁰ EUR - LEX, European Union Law: *Κανονισμός Δουβλίνου*
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:23010503_1&from=EL

³¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου της ΕΕ

βοηθήσουν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους καθώς και στη γρήγορη ταυτοποίηση, καταγραφή και δακτυλοσκόπηση των εισερχόμενων μεταναστών.

Η προσέγγιση αυτή θα συμβάλλει επίσης στην υλοποίηση των προσωρινών προγραμμάτων μετεγκατάστασης που προτάθηκαν από την Επιτροπή και σύμφωνα με αυτά τα προγράμματα οι άνθρωποι με σαφή ανάγκη διεθνούς προστασίας θα πρέπει να προσδιορίζονται στα κράτη μέλη πρώτης γραμμής για μετεγκατάσταση σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ όπου θα εξετάζεται η αίτηση τους για άσυλο³².

Επείγοντος Σχέδιο Επανεγκατάστασης (Urgency Resettlement Scheme)

Η επανεγκατάσταση είναι ένα εργαλείο που στοχεύει στη βοήθεια των εκτοπισμένων που χρειάζονται διεθνή προστασία να φτάσουν στην Ευρώπη νόμιμα και με ασφάλεια. Αυτό το εργαλείο περιλαμβάνει την επιλογή και μεταφορά προσφύγων από μια χώρα στην οποία ζήτησαν προστασία σε μια άλλη χώρα. Εκτός από την παροχή διεθνούς προστασίας σε πρόσφυγες στόχος του είναι επίσης να ενισχύσει την αλληλεγγύη και τον καταμερισμό ευθυνών μεταξύ των κρατών.³³

Ο αυξανόμενος αριθμός των προσφύγων σε παγκόσμια κλίμακα λόγω των συνεχιζόμενων νέων συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή και στην Υποσαχάρια και Βόρεια Αφρική οδήγησε στην δημιουργία ενός Επείγοντος Σχέδιο Επανεγκατάστασης. Σύμφωνα με έκθεση της UNHCR σχετικά με τις προβλεπόμενες παγκόσμιες ανάγκες επανεγκατάστασης για το 2019 εκτιμάται ότι περίπου 1.4 εκατομμύρια πρόσφυγες παγκοσμίως θα χρειαστούν επανεγκατάσταση με τους Σύριους πρόσφυγες να εκπροσωπούν για τρίτη συνεχόμενη χρονιά τον πληθυσμό με τις υψηλότερες παγκόσμιες ανάγκες επανεγκατάστασης με ποσοστό 42%.

Οι ανάγκες αυτές οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη δημιουργία ενός προγράμματος επανεγκατάστασης προσφύγων από τρίτα κράτη στην Ευρώπη. Έτσι, στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα του 2015 για τη Μετανάστευση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάλεσε τα κράτη μέλη να εντείνουν τις προσπάθειες επανεγκατάστασης για να εξασφαλιστεί η παροχή ασφαλών και νόμιμων τρόπων εισδοχής στην ΕΕ για πρόσφυγες που φιλοξενούνται από τρίτα κράτη και έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας. Στη συνέχεια η Επιτροπή υπέβαλε σύσταση στα κράτη μέλη σχετικά με τη λειτουργία

³² Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Η προσέγγιση «Hotspot» για τη διαχείριση των εξαιρετικών μεταναστευτικών ροών

³³ European Parliament: Resettlement of refugees EU framework, 2016

αυτού του συστήματος και με στόχο την επανεγκατάσταση 20 000 ατόμων που χρειάζονται διεθνή προστασία.³⁴

Ακολούθως, παρουσιάστηκε και το δεύτερο επείγον σχέδιο επανεγκατάστασης το οποίο αφορούσε την επανεγκατάσταση από κάποια κράτη μέλη σε άλλα. Το σχέδιο αυτό πρότεινε μια σειρά δράσεων για την αντιμετώπιση της άνευ προηγουμένου εισροή μεταναστών στα νότια σύνορα της ΕΕ και του μεγάλου αριθμού θανάτων των ατόμων που προσπάθησαν να διασχίσουν την Μεσόγειο παράνομα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε να χρησιμοποιηθεί για πρώτη φορά ο μηχανισμός αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης προκειμένου να δημιουργηθεί σύστημα προσωρινής μετεγκατάστασης για να μετριαστεί η πίεση στα κράτη μέλη της πρώτης γραμμής όπως Ελλάδα και Ιταλία. Η μετεγκατάσταση μπορεί να εφαρμοστεί μόνο σε αιτούντες για τους οποίους μέσο ποσοστό αναγνώρισης της διεθνούς προστασίας στο επίπεδο της ΕΕ υπερβαίνει το 75%. Κάποιες από τις εθνικότητες που έχουν τόσο υψηλά ποσοστά αναγνώρισης είναι οι Σύριοι, οι Ερυθραίοι και οι Ιρακινοί.³⁵

Ωστόσο μετά από αυτή το σχέδιο του Συμβουλίου, οι εισροές από την κεντρική και την ανατολική Μεσόγειο είχαν διπλασιαστεί. Αυτό το γεγονός οδήγησε την Επιτροπή στην ανακοίνωση πρότασης για νέο μηχανισμό έκτακτης ανάγκης με στόχο τη μετεγκατάσταση 120 000 ατόμων που ζητούσαν διεθνή προστασία από την Ελλάδα, την Ιταλία και την Ουγγαρία. Η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Τσεχική Δημοκρατία και η Σλοβακία καταψήφισαν την δεύτερη έκδοση μετεγκατάστασης στο Συμβούλιο και ζήτησαν την ακύρωση της απόφασης από το Δικαστήριο της ΕΕ που στη συνέχεια απέρριψε αυτά τα αιτήματα.³⁶

Κατά τη δήλωση ΕΕ - Τουρκίας το Μάρτιο του 2016 τα κράτη μέλη συμφώνησαν να επανεγκαταστατήσουν στην ΕΕ, για κάθε Σύριο πρόσφυγα που επιστρέφεται από Ελληνικά νησιά στην Τουρκία, έναν άλλο Σύριο από την Τουρκία σύμφωνα με τα κριτήρια ευπάθειας του ΟΗΕ. Τα κράτη μέλη δικαιούνται να λάβουν το ποσό των 10 000 Ευρώ από τον προϋπολογισμό της ΕΕ για κάθε άτομο που επανεγκαθιστούν μέσω του Πλαισίου Επανεγκατάστασης της ΕΕ.

Συμφωνία ΕΕ - Τουρκίας

³⁴ European Parliament: Urgency Resettlement Scheme, European Agenda on Migration 2016

³⁵ European Commission: European Solidarity: A refugee relocation system

³⁶ European Parliament: 2ND Emergency Relocation Scheme, European Agenda on Migration 2015

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Μετανάστευσης υπολογίζει ότι περισσότεροι από 1.011.700 μετανάστες έφθασαν στην Ευρώπη δια θαλάσσης το 2015 και σχεδόν 34.900 από την ξηρά. Ο μεγάλος αριθμός αφίξεων του 2015 μειώθηκε απότομα το 2016 λόγω της συμφωνίας της ΕΕ με την Τουρκία που περιόρισε τις μεταναστευτικές ροές της Ανατολικής Μεσογείου και των Δυτικών Βαλκανίων. Η οδός της Ανατολικής Μεσογείου μέσω της Τουρκίας προς την Ελλάδα ήταν η πιο δημοφιλής μεταναστευτική οδός το 2015. Η οδός των δυτικών Βαλκανίων παρουσίασε το υψηλότερο ποσοστό μετανάστευσης χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα το 2015, ενώ η οδός της Κεντρικής Μεσογείου από τη Λιβύη στη Μάλτα και την Ιταλία παρέμεινε ένα σημαντικό σημείο εισόδου στην ΕΕ για πρόσφυγες από τη Δυτική Αφρική³⁷.

Στρατηγική σημασία για τη διαχείριση των προσφυγικών ροών έχει η Τουρκία λόγω της γεωγραφικής της θέσης αφού γειτονεύει με τη Συρία και αποτελεί την πιο κύρια οδό για τη διαφυγή των Σύριων προσφύγων από τη Συρία προς την Τουρκία και στη συνέχεια στα ευρωπαϊκά κράτη. Επομένως, η διαχείριση αυτών των προσφύγων βρίσκεται στα χέρια της Τουρκίας και για αυτό το λόγο η ΕΕ είχε συμφωνήσει μαζί της για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος. Για τον Erdogan, οι Σύριοι πρόσφυγες αποτελούν εργαλείο με το οποίο απειλεί συνεχώς την ΕΕ για να εξυπηρετήσει τη δική του εγχώρια ατζέντα.³⁸

Το 2016 η ΕΕ και η Τουρκία σύναψαν συμφωνία σχετικά με τη διαχείριση του μεταναστευτικού. Η συμφωνία στην οποία είχαν προβεί, στοχεύει στον έλεγχο της διέλευσης προσφύγων και μεταναστών από την Τουρκία στα ελληνικά νησιά. Αρχικά, είχε στόχο να περιορίσει το μεγάλο αριθμό προσφύγων που έφταναν στην Ευρώπη ή έχασαν τη ζωή τους κατά την πορεία. Στις 7 Μαρτίου 2016 η Τουρκία « συμφώνησε να δεχθεί την ταχεία επιστροφή όλων των μεταναστών που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας και μεταβαίνουν από την Τουρκία στην Ελλάδα και να κάνει δεκτούς στο έδαφός της όλους τους παράτυπους μετανάστες που συλλαμβάνονται σε τουρκικά ύδατα. Η Τουρκία και η ΕΕ συμφώνησαν επίσης να αναβαθμίσουν τα μέτρα κατά των διακινητών μεταναστών και εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για την ανάληψη δραστηριότητας από το ΝΑΤΟ στο Αιγαίο. Παράλληλα, η Τουρκία και η ΕΕ

³⁷ Στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την έρευνα ESPON σχετικά με τις ροές αιτούντων άσυλο στην ΕΕ.

³⁸ Kemal Kirisci (2018), *Turkey and the West: Fault Lines in a Troubled Alliance*, Washington D.C. Brookings Institution Press. 2018 σελ 150-180

διαπίστωσαν ότι απαιτούνται περαιτέρω ταχείες και αποφασιστικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος.»³⁹

Απάντηση ευρωπαϊκών κρατών στην προσφυγική κρίση

Τα ευρωπαϊκά κράτη ήρθαν αντιμέτωπα με κάτι πρωτόγνωρο βλέποντας τις μεγάλες ροές που προσφεύγουν σε αυτά. Κάποια κράτη έδειξαν περισσότερη αλληλεγγύη και ανοχή από άλλα, πράγμα που εξαρτάται και από την οικονομική κατάσταση της χώρας. Δηλαδή, τα μεγάλα βιομηχανικά κράτη όπως είναι η Γερμανία και τα εύρωστα κράτη όπως η Σουηδία μπορούν εύκολα να απορροφήσουν τους πρόσφυγες και στη συνέχεια να τους εντάξουν (Integrate) στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας επειδή διαθέτουν τους κατάλληλους πόρους. Μια άλλη μεταβλητή που είχε επηρεάσει την στάση των ευρωπαϊκών κρατών και την απάντηση τους στην προσφυγική κρίση είναι το πολιτικό σύστημα του κάθε κράτους. Όπως αναπτύχθηκε πιο πάνω τα κράτη με μεγάλα λαϊκιστικά ακροδεξιά κόμματα τάσσονταν κατά των προσφύγων και των μεταναστών προωθώντας αντι- μεταναστευτικές πολιτικές. Με άλλα λόγια, ένα κράτος με χαμηλό ποσοστό συμμετοχής ακροδεξιού κόμματος στο πολιτικό σύστημα όπως είναι η Σουηδία, θα αντιμετωπίσει τους πρόσφυγες μια διαφορετικό τρόπο από ένα άλλο κράτος στο οποίο ένα ακροδεξιό κόμμα έχει μεγάλο ποσοστό συμμετοχής στο πολιτικό σύστημα όπως είναι η Πολωνία.⁴⁰

Συμφωνία Ιταλίας - Λιβύης

Από το 2004 η Ιταλία δεχόταν πολλές αφίξεις μεταναστών και προσφύγων από την Αίγυπτο και την Υποσαχάρια Αφρική που έφταναν παράνομα στο νησί Lampedusa δια θαλάσσης μέσω της οδού Λιβύης - Ιταλίας. Έτσι, η αύξηση του αριθμού των αφίξεων στην Ιταλία και τη Μάλτα τη δεκαετία του 2000 δημιούργησε μια επείγουσα ανάγκη στην ΕΕ για αποφυγή αφίξεων από τα σημεία αναχώρησης, οδηγώντας στην έναρξη συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και Λιβύης σχετικά με τον έλεγχο της μετανάστευσης. Το 2003, μετά από επισκέψεις αντιπροσώπων της ΕΕ και ηγετών κρατών μελών στη Λιβύη αποδείχτηκε ότι η Λιβύη είναι έτοιμη για συνεργασία με την ΕΕ. Η απόφαση αυτή είχε ληφθεί μετά από μεγάλη πίεση από την Ιταλία που ήταν πρόθυμη να επιτρέψει στη Λιβύη να αποκτήσει στρατιωτικό εξοπλισμό για την

³⁹ Συμβούλιο ΕΕ: Δήλωση ΕΕ – Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016

⁴⁰ Euronews: Πολωνία: Νίκη του Εθνικιστικού κόμματος του Νόμου και της Δικαιοσύνης, 14/10/2019

επιτήρηση των συνόρων⁴¹. Αυτό αποτελεί παράδειγμα συνεργασίας της ΕΕ με τρίτες χώρες στο παρελθόν προκειμένου να μειωθεί η παράνομη μετανάστευση. Η ΕΕ είχε συνάψει καινούργια συμφωνία με τη Λιβύη το 2015 για τον έλεγχο των προσφυγικών ροών. Η συμφωνία αυτή θα εκθέσει τα παιδιά και τους πρόσφυγες σε εκτεταμένη κακοποίηση και εκμετάλλευση από ένοπλες ομάδες που δραστηριοποιούνται στη χώρα καθώς και από δίκτυα λαθρεμπορίου. Οι συνθήκες στα κέντρα κράτησης θεωρούνται ευρέως απάνθρωπες και πολλά άτομα έχουν αναφέρει ξυλοδαρμό και χτυπήματα. Αμέτρητες είναι και οι αναφορές παιδιών και γυναικών που υποφέρουν από διώξεις, ξυλοδαρμούς και βιασμούς.⁴²

Γερμανία και προσφυγικό

Στην περίπτωση της Γερμανίας κατά την κορύφωση της προσφυγικής κρίσης το 2015 επικρατούσε η γνωστή φράση της καγκελαρίου Angela Merkel “ We will manage” σχολιάζοντας την προσφυγική κρίση στην Ευρώπη και προχωρώντας στο άνοιγμα των συνόρων για την υποδοχή των Σύριων προσφύγων. Παρά τη θετική στάση προς τους πρόσφυγες και την αλληλεγγύη που έδειξε η Γερμανία, λίγο αργότερα μετά την απόφαση της Καγκελαρίου για το άνοιγμα των συνόρων, πήρε την απόφαση τελικά να κλείσουν τα ξανά τα σύνορα επειδή η Γερμανία δεν μπόρεσε να «διαχειριστεί» την εισροή αιτούντων άσυλο και μεταναστών. Συνεπώς, επανάφερε τους ελέγχους στα σύνορα με την Αυστρία με αποτέλεσμα να επιταχυνθεί έτσι η κρίση. Η Αυστρία, η Σλοβακία και η Ολλανδία ακολούθησαν και αυτές τη διαδικασία ελέγχου των συνόρων. Η Ουγγαρία με τη σειρά της κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, σφράγισε τα σύνορα της με τη Σερβία με φράκτες και συρματοπλέγματα και άρχισε να συλλαμβάνει όσους προσπαθούν να διασχίσουν με την αστυνομία να σύρει δακρυγόνα στους πρόσφυγες.⁴³ Ωστόσο, η Γερμανία είναι από τις χώρες που κατάφεραν να ανταπεξέλθουν στις αφίξεις προσφύγων και είχε παρέχει σημαντικά προγράμματα ένταξης και εκπαίδευσης και είχε βοηθήσει σε σημαντικό βαθμό την ένταξη των προσφύγων στην αγορά εργασίας.

Αντί - μεταναστευτική πολιτική της Δανίας

⁴¹ Hamood S. (2008), EU- Libya cooperation on migration: A raw deal for refugees and migrants Journal of Refugee Studies 21 (1) 19-42

⁴² K. Shaheen “Bodies of dozens of people wash ashore in western Libya” The Guardian 21 February 2017

⁴³ The Economist: Europe starts putting up walls 19 September 2015

Κατά την περίοδο συγγραφής της έρευνας προέκυψαν καινούριες αντιδράσεις κάποιων ευρωπαϊκών κρατών όσο αφορά την προσφυγική κρίση. Η Δανία για παράδειγμα ανακοίνωσε στις αρχές του 2021 ότι θα στείλει τους Σύριους πρόσφυγες πίσω στην πατρίδα τους. Η κυβέρνηση της χώρας αφαίρεσε το δικαίωμα άδειας παραμονής από 92 Σύριους αφού έκρινε ότι η Δαμασκός και η γύρω περιοχή είναι πλέον ασφαλείς. Έτσι, η Δανία έγινε το πρώτο ευρωπαϊκό κράτος που έστειλε Σύριους πρόσφυγες πίσω στην πατρίδα τους λέγοντας ότι «είναι πλέον ασφαλές για αυτούς να επιστρέψουν στα εδάφη τους.»⁴⁴

Η απόφαση αυτή των Δανικών Αρχών βασίστηκε στο επιχείρημα ότι η κατάσταση ασφαλείας γύρω από τη Δαμασκό έχει βελτιωθεί, παρά τις ενδείξεις για άθλιες συνθήκες διαβίωσης και τη συνεχιζόμενη δίωξη από το καθεστώς του Bashar Al Assad. Μια άλλη πρόταση της κυβέρνησης και των πολιτικών είναι να μετακινήσουν όλους τους αιτούντες άσυλο σε εδάφη εκτός της Δανίας. Συγκεκριμένα αυτή η πρόταση αφορά τη μεταφορά αιτούντων άσυλο που φτάνουν στη Δανία σε μη ευρωπαϊκά κράτη, πιθανότατα στην Αφρική, όπου θα επεξεργάζονται οι υποθέσεις τους και εάν τους χορηγηθεί άσυλο θα παραμένουν σε αυτές τις τρίτες χώρες⁴⁵. Εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι η Δανία κυβερνάται επί του παρόντος από αριστερό συνασπισμό με επικεφαλής τους σοσιαλδημοκράτες, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις οι αντι-μεταναστευτικές και αντι-προσφυγικές πολιτικές εκδηλώνονται από ακροδεξιά κόμματα. Στην περίπτωση της Δανίας αυτό εξηγείται από τις εντάσεις μεταξύ των σοσιαλδημοκρατών και του Δανικού ακροδεξιού λαϊκιστικού κόμματος. Αν και το Δανικό λαϊκιστικό κόμμα δεν ήταν ποτέ μέλος της κυβέρνησης, οι εκπρόσωποι του ψηφίζουν πολιτικούς και κόμματα που υποστηρίζουν περιορισμούς σε αλλοδαπούς. Ως συνέπεια, αυτό το κόμμα επηρέασε τα άλλα κόμματα να υιοθετήσουν παρόμοιες με τις δικές του πολιτικές.

Χρειάζεται να τονιστεί εδώ ότι πολλοί Σύριοι δεν έφυγαν από τη Συρία μόνο για να αποφύγουν τον πόλεμο και τις συγκρούσεις αλλά πολλοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα επειδή αντιτίθενται στην κυβέρνηση Bashar al Assad ο οποίος βρίσκεται μέχρι σήμερα στην εξουσία και η επιστροφή αυτών των ατόμων θα οδηγήσει στην κράτηση τους ή ακόμα και στο θάνατο τους. Σε επιστολή της προς

⁴⁴ Πρώτο Θέμα: Δανία: Στέλνει πίσω στην πατρίδα τους Σύριους πρόσφυγες, 2 Μαρτίου 2021 <https://www.protothema.gr/world/article/1100486/dania-stelnei-piso-stin-patrida-tous-surous-prosfuges/>

⁴⁵ Michala Clante Bendixen – Chair of Refugees Welcome in Denmark and country coordinator for Denmark for the European Commission’s Website on Integration: *Denmark has gone far – right on refugees* 10 March 2021, PoliticoPro.eu <https://www.politico.eu/>

την κυβέρνηση της Δανία, η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες σχολιάζοντας τις δράσεις επιστροφής των Σύριων προσφύγων, κάλεσε τη Δανία να δείξει περισσότερη αλληλεγγύη σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να αναλάβει μεγαλύτερη ευθύνη στον κόσμο⁴⁶. Με την αποστολή των προσφύγων αυτών στη Συρία θεωρώντας την ως ασφαλές περιοχή παραβιάζεται η αρχή της μη επαναπροώθησης (non refoulment) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951.

Κεφάλαιο Β: Ασφαλειοποίηση προσφυγικού: η περίπτωση της Ουγγαρίας

Ασφάλεια και ασφαλειοποίηση

Η ασφάλεια είναι από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν τα κράτη και για αυτό μεριμνούν να τη διατηρήσουν, ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή όπου επικρατούν η αστάθεια, η τρομοκρατία και οι συγκρούσεις. Σε ένα πλαίσιο, σε μια κοινωνία, σε ένα κράτος οι προκλήσεις κατά την ασφάλεια οικοδομούνται στη βάση μιας απειλής, ενός εχθρού ή ενός κινδύνου. Στην περίπτωση της ασφαλειοποίησης ο κίνδυνος ή η απειλή δεν υφίσταται στην πραγματικότητα αλλά δημιουργείται για να ικανοποιήσει πολιτικά ή οικονομικά συμφέροντα των πολιτικών δρώντων που εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία.

Ο Buzan τονίζει ότι η ειδική φύση των απειλών κατά της ασφάλειας δικαιολογεί τη χρήση έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση τους. Εξηγεί ότι η επίκληση της ασφάλειας έχει γίνει το κλειδί για την αιτιολόγηση της χρήσης δύναμης ή βίας, αλλά πιο γενικά έχει ανοίξει το δρόμο για το κράτος να κινητοποιήσει ή να χρησιμοποιήσει ειδικές δυνάμεις για τη διαχείριση υπαρκτών απειλών. Έτσι, παραδοσιακά αναφερόμενος στην ασφάλεια, ο επικεφαλής του κράτους ανακηρύττει κατάσταση έκτακτης ανάγκης επικαλούμενος το δικαίωμα χρήσης οποιωνδήποτε μέσων που θεωρούνται αναγκαία για να μπλοκάρει την ανάπτυξη απειλών όπως θα παρατηρήσουμε αργότερα στην περίπτωση του πρωθυπουργού Viktor Orban στην Ουγγαρία. Αναφερόμενος σε πέντε τομείς του κράτους ο Buzan επεξηγεί ποιοι κίνδυνοι μπορούν να αποτελούν απειλές για το κράτος. Οι τομείς που αναφέρει είναι ο στρατιωτικός, ο πολιτικός, ο οικονομικός, ο κοινωνικός και ο περιβαλλοντικός

⁴⁶ European Commission: *UNHCR urges Denmark to change refugee policy*, 11 January 2021 <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/unhcr-urges-denmark-to-change-refugee-policy>

τομέας. Για τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας θα αναφερθώ μόνο στον πολιτικό και στον κοινωνικό τομέα.

Όσο αφορά τον πολιτικό τομέα, οι υπάρχουσες απειλές ορίζονται παραδοσιακά ως απειλές κατά την κυριαρχία ή ιδεολογικά κατά του κράτους. Έτσι, η κυριαρχία μπορεί να απειλείται από οτιδήποτε αμφιβάλει την αναγνώριση, τη νομιμότητα ή την κυβερνητική αρχή. Όσο αφορά τον κοινωνικό τομέα, το αντικείμενο αναφοράς εδώ είναι συλλογικές ταυτότητες μεγάλης κλίμακας που μπορούν να λειτουργούν ανεξάρτητα από το κράτος, όπως τα έθνη και οι θρησκείες. Με τη δεδομένη συντηρητική φύση της «ταυτότητας» είναι πάντα πιθανό να αναπτυχθούν προκλήσεις και αλλαγές ως απειλές για την ταυτότητα, επειδή «δεν θα είμαστε πλέον εμείς». Επομένως, εάν οι μετανάστες ή οι αντίπαλες ταυτότητες είναι ασφαλειοποιημένες αυτό εξαρτάται από το εάν οι κάτοχοι της συλλογικής ταυτότητας είναι συντηρητικοί ή έχουν κάποια πιο φιλελεύθερη άποψη.⁴⁷

Τεχνικές Ασφαλειοποίησης

Η ταυτότητα, η θρησκεία, η γλώσσα, ο πολιτισμός και η καταγωγή είναι κοινά χαρακτηριστικά που ενώνουν τα άτομα μιας κοινωνίας, τους πολίτες ενός κράτους. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι πολύ σημαντικά επειδή αποτελούν τα θεμέλια ύπαρξης μιας κοινότητας ή ενός λαού, και πάνω στα οποία κτίζονται ιδέες, αξίες και ενοποιητικά στοιχεία. Η ταυτότητα παίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της ασφαλειοποίησης και αποτελεί ένα από τα βασικότερα συστατικά της διαδικασίας. Η σημασία της ταυτότητας θα επεξηγηθεί περισσότερο στη συνέχεια με την ανάλυση της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού στην Ουγγαρία. Οι πολιτικοί δρώντες όταν θέλουν να ανάγουν ένα ζήτημα σε ζήτημα ασφάλειας το παρουσιάζουν ως απειλή εναντίον αυτών των χαρακτηριστικών. Για την επιτυχία της ασφαλειοποίησης χρειάζεται ο σχεδιασμός μιας απειλής, που απαιτεί επείγουσα δράση ή ειδικών μέτρων και η αποδοχή αυτής της απειλής από σημαντικό ακροατήριο. Η ασφαλειοποίηση μπορεί να θεωρηθεί πιο ακραία από την «πολιτικοποίηση». Η πολιτικοποίηση γενικά σημαίνει το αίτημα ή την πράξη μεταφοράς ενός ζητήματος στον τομέα της πολιτικής κάνοντας έτσι πολιτικά, μη πολιτικά ζητήματα.⁴⁸

Ασφαλειοποίηση προσφύγων και μεταναστών

⁴⁷ Barry Buzan, Ole Waever (1998), *Security: A New Framework For Analysis*, London: Lynne Rienner
Κεφάλαιο 2 σελ. 20 – 30

⁴⁸ Michael Zürn (2012) *The politicization of world politics and its effects: Eight propositions*, European Political Science Review, Published online by Cambridge University Press

Εάν μελετήσουμε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες θα εντοπίσουμε συμπεριφορές και δράσεις ασφαλειοποίησης του προσφυγικού κάποτε με μικρότερη και κάποτε με μεγαλύτερη ένταση. Συνήθως αυτές οι δράσεις παράγονται από ακροδεξιά λαϊκιστικά κόμματα που προωθούν αντί - μεταναστευτικές, αντί- προσφυγικές πολιτικές και δίνουν μεγάλη έμφαση στην εθνική ταυτότητα, την κουλτούρα και τη γλώσσα. Χαρακτηριστικό συστατικό της ιδεολογίας αυτών των κομμάτων είναι ο διαχωρισμός μεταξύ «εμείς» και «αυτοί».

Σε ολόκληρη την Ευρώπη η προσφυγική κρίση οδήγησε σε διαδικασίες πολιτικοποίησης που με τη σειρά τους οδήγησαν στην άνοδο ευρωσκεπτιστών, εθνικιστικών, και ξενοφοβικών κομμάτων πράγμα που παρατηρείται ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ουγγαρίας. Οι διαδικασίες ταυτοποίησης των «άλλων» έχουν οδηγήσει σε έντονα ξενοφοβικά και εθνικιστικά κινήματα και στην ταυτόχρονη ανάδυση και εξέλιξη των εθνικιστικών ακροδεξιών κομμάτων σε όλη την Ευρώπη που αποτελούν πρόκληση για τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.⁴⁹

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί αύξηση λαϊκιστικών κομμάτων σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Σε μια έρευνα που έκανε το The Guardian φαίνεται ότι ένας στους τέσσερις ευρωπαίους ψηφίζει λαϊκιστικά κόμματα⁵⁰. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι έχει τριπλασιαστεί η υποστήριξη των λαϊκιστικών κομμάτων στην Ευρώπη τα τελευταία είκοσι χρόνια εξασφαλίζοντας αρκετές ψήφους για να βάλουν τους ηγέτες τους σε κυβερνητικές θέσεις και προκαλώντας την καθιερωμένη πολιτική τάξη σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ακόμα, δείχνουν ότι ο λαϊκισμός έχει γίνει σήμερα ένα γεγονός mainstream αφού μερικές από τις πιο σημαντικές πρόσφατες πολιτικές εξελίξεις όπως το δημοψήφισμα για το Brexit και η εκλογή του Donald Trump δεν μπορούν να γίνουν κατανοητές χωρίς να ληφθεί υπόψη η άνοδος του λαϊκισμού.

Το προσφυγικό θεωρείται πολλές φορές ως απειλή για την ασφάλεια ή τον πολιτισμό και την κουλτούρα των κρατών υποδοχής για δύο κυρίως λόγους. Ο πρώτος λόγος είναι ότι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες στο σύνολο θεωρούνται πολλές φορές ως απειλή για την κουλτούρα, τον πολιτισμό και τη θρησκεία ενός κράτους επειδή έχουν διαφορετικές συνήθειες, πολιτισμό, έθιμα και θρησκευτικές απόψεις. Με αυτά τα δεδομένα, όταν ένας πρόσφυγας από τη Συρία ζει σε μια κοινωνία ενός ευρωπαϊκού

⁴⁹ B. Glorius, J. Doomernik (2020), *Geographies of Asylum in Europe and Role of European Localities*, published on Springer Link 2020

⁵⁰ The Guardian, Revealed: one in four Europeans vote populist, 20 November 2018

κράτους, όπως είναι η Ουγγαρία, αυτός θεωρείται ότι με τον δικό του τρόπο ζωής, ενδυμασίας και θρησκευτικών πεποιθήσεων θα αλλοιώσει τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης κοινωνίας. Τουλάχιστον αυτή ήταν η άποψη του πρωθυπουργού Orban βασιζόμενος στη στρατηγική φόβος από τον “άλλο” – Fear of the “Other.”⁵¹ Η ξενοφοβία βρίσκεται σε επίπεδα ρεκόρ στην Ουγγαρία, μετά από δύο χρόνια αντί – μεταναστευτικής ρητορικής από τη συντηρητική κυβέρνηση Fidesz. Ο πρωθυπουργός Orban σε ομιλία του προς τους αστυνομικούς και τους συνοριοφύλακες αναφέρει ότι «οι τρομοκρατικές επιθέσεις, η βία και το έγκλημα, οι εθνικές και πολιτιστικές συγκρούσεις μας προειδοποιούν, όσοι έρχονται εδώ δεν θέλουν να ζήσουν σύμφωνα με τον τρόπο ζωής μας, θέλουν να συνεχίσουν με το δικό τους τρόπο ζωής αλλά με το βιοτικό επίπεδο των λαών της Ευρώπης.»⁵²

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι τα άτομα που έρχονται ως πρόσφυγες ή μετανάστες έχουν συνδεθεί πολλές φορές με την τρομοκρατία λόγω της καταγωγής τους από περιοχές της Μέσης Ανατολής όπως η Συρία και το Ιράκ στις οποίες επικρατούσε μέχρι πρόσφατα η τρομοκρατική οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους (ISIS) και από περιοχές του Αφγανιστάν όπου βρισκόταν η τρομοκρατική οργάνωση Al Qaeda. Ακόμα, το γεγονός ότι σε αυτές τις περιοχές η πλειοψηφία του πληθυσμού είναι Μουσουλμάνοι, αυτόματα συνδυάζεται η θρησκεία με την τρομοκρατία λόγω των τρομοκρατικών επιθέσεων από Μουσουλμάνους σε ευρωπαϊκά κράτη όπως τις επιθέσεις στη Μαδρίτη⁵³ το 2004, στο Λονδίνο⁵⁴ το 2019, στη Γαλλία και στην Αυστρία⁵⁵ το 2020 αλλά και η τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους στις ΗΠΑ το 2001. Επομένως, οι δύο παράγοντες της καταγωγής και της θρησκείας της πλειονότητας των προσφύγων που φτάνουν στην ΕΕ κάνει εύκολη την ταυτοποίηση τους ως απειλή για τα ευρωπαϊκά κράτη, και δίνει ευκαιρία για κάποιους πολιτικούς δρώντες να συνδυάσουν τη θρησκεία με την τρομοκρατία. Ωστόσο, εάν αυτό είχε συμβεί κάποιες φορές στο παρελθόν δεν πρέπει να συνδυάζεται κάθε φορά η τρομοκρατία με τον πρόσφυγα τον μετανάστη ή τον «ξένο» ή με τη θρησκεία. Οι πρόσφυγες δεν είναι απειλή αλλά πρόκληση για την ΕΕ για αυτό το λόγο πρέπει να

⁵¹ Migration Policy Institute: Using Fear of the “Other”, Orban reshapes migration policy in Hungary Built on Cultural Diversity, 10 October 2019

⁵² BBC News: Hungary hits snags with squad to stop migrants, 15 February 2017

⁵³ CNN Greece: Οι κυριότερες επιθέσεις των τζιχαντιστών στην Ευρώπη από το 2004 έως σήμερα, 22 Μαρτίου 2016

⁵⁴ CNN Greece: Επίθεση στο Λονδίνο: Τα τρομοκρατικά χτυπήματα που συγκλόνισαν τη Βρετανία, 1^η Δεκεμβρίου 2019

⁵⁵ Θωμάς Γούμενος (2020), Επιθέσεις σε Γαλλία και Αυστρία: Ισλαμιστική Τρομοκρατία και πολιτικές ενσωμάτωσης, δημοσιευμένο στο Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών, 07 Δεκεμβρίου 2020

προχωρήσει στις ανάλογες και σωστές δράσεις για να τους αντιμετωπίσει σεβόμενη ταυτόχρονα τα ανθρώπινα τους δικαιώματα. Τα άτομα που προέρχονται από εμπόλεμες ζώνες, τα παιδιά και οι γυναίκες ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες οι οποίες χρειάζονται προστασία και ασφάλεια και όχι να αντιμετωπιστούν ως τρομοκράτες και απειλή για τις ευρωπαϊκές χώρες. Συνεπώς, χρειάζεται να τερματιστεί η γενίκευση και ο χαρακτηρισμός του «ξένου» ως απειλή.

Ασφαλειοποίηση του προσφυγικού στην Ουγγαρία

Το φαινόμενο της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού στην Ουγγαρία εκδηλώθηκε κυρίως από τομείς όπως η κυβέρνηση, οι πολιτικοί δρώντες, τα πολιτικά κόμματα αλλά και από την αστυνομία. Συγκεκριμένα, η μελέτη περίπτωσης της Ουγγαρίας αφορά τη δράσεις ασφαλειοποίησης του προσφυγικού και τη συμπεριφορά της κυβέρνησης του Viktor Orbán εναντίον των προσφύγων όπως για παράδειγμα, το κλείσιμο των συνόρων της Ουγγαρίας με άλλες χώρες, την κράτηση των προσφύγων από την αστυνομία σε περίπτωση σύλληψης τους κατά τη διαδικασία εισχώρησης στην χώρα, τις συνθήκες στα κέντρα κράτησης, τις πολιτικές επαναπροώθησης (Deporting Policies), τις διαφωνίες και αντιρρήσεις εναντίον των κανονισμών της ΕΕ για τη διαχείριση του προσφυγικού και τις ρατσιστικές ομιλίες (Hate Speech) του πρωθυπουργού Orbán. Αρκετά σημαντική είναι η αντί – μεταναστευτική πολιτική που προωθεί το κυβερνών κόμμα Fidesz του πρωθυπουργού Orbán το οποίο κατατάσσεται στα λαϊκιστικά ακροδεξιά κόμματα.

Αυτό που μας απασχολεί στην παρούσα έρευνα είναι οι ακραίες τάσεις και συμπεριφορές που οδηγούν στο φαινόμενο της ασφαλειοποίησης του προσφυγικού. Κατά την άποψη μου η Ουγγαρία αποτελεί ιδανικό παράδειγμα, αφού είχε δηλώσει φανερά την άρνηση της στην εισδοχή προσφύγων στο έδαφος της θεωρώντας τους ως απειλή κατά της κουλτούρας, της θρησκείας και της ασφάλειας. Η Ουγγαρία είναι από τις χώρες που αρνούνται την εισδοχή προσφύγων στο έδαφος τους ακόμα και αν ο προορισμός τους είναι να φτάσουν σε βόρειες χώρες όπως είναι η Γερμανία, η Σουηδία και η Νορβηγία. Στο επίπεδο της ΕΕ η Ουγγαρία φαίνεται να είναι το μοναδικό κράτος που αντιμετωπίζει τόσο αρνητικά τους πρόσφυγες. Φυσικά, υπάρχουν και άλλα κράτη που αρνούνται να δεχτούν μεγάλους αριθμούς προσφύγων ή αντιτίθενται στις πολιτικές μετεγκατάστασης όπως η Δανία, η Τσεχία, η Πολωνία και η Σλοβενία. Η μελέτη της περίπτωσης της Ουγγαρίας είναι αρκετά ενδιαφέρουσα επειδή έχει δύο μεγάλα λαϊκιστικά ακροδεξιά κόμματα που πολεμούν συνεχώς τους

πρόσφυγες και αυτό αποτελεί πρόσφορο έδαφος για την επεξήγηση του φαινομένου της ασφαλειοποίησης που είχα αναφέρει προηγουμένως.

Κατά τη χρονιά 2015, 160 000 άτομα ζήτησαν άσυλο στην Ουγγαρία, δύο τρίτα εκ των αφίξεων ήταν αιτούντες άσυλο από τη Συρία, το Αφγανιστάν και το Ιράκ. Αυτός ο αριθμός είναι αναμφίβολα μεγάλος για την Ουγγαρία, ωστόσο η κυβέρνηση αντί να θεσπίσει μέτρα και να συνεργαστεί με την ΕΕ και τα άλλα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης, είχε προχωρήσει σε μέτρα για να διατηρήσει τους πρόσφυγες και τους μετανάστες εκτός της χώρας. Χρειάζεται να τονιστεί εδώ ότι μεγάλο μέρος αυτών των αιτήσεων ασύλου πήραν αρνητική απόφαση, δηλαδή αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την χώρα, όπως θα εξηγηθεί στη συνέχεια. Το 2015 η Ουγγρική κυβέρνηση ξόδεψε 3.2 εκατομμύρια ευρώ για μια «εθνική διαβούλευση για τη μετανάστευση και την τρομοκρατία» (national consultation on immigration and terrorism) όπου είχε διανέμει ερωτηματολόγια ρωτώντας τον κόσμο σχετικά με το κατά πόσο όσοι διασχίζουν παράνομα τα σύνορα πρέπει να κρατιούνται για ένα διάστημα περισσότερο από 24 ώρες. Επίσης είχε δαπανήσει 1.3 εκατομμύρια ευρώ σε ξενοφοβικές πινακίδες και καμπάνιες κατά των προσφύγων που περιλάμβαναν μηνύματα όπως «Εάν έρχεστε στην Ουγγαρία μην πάρετε την δουλειά του Ούγγρου» ή «εάν έρχεστε στην Ουγγαρία πρέπει να σέβεστε τον πολιτισμό μας!»⁵⁶. Μια άλλη ενέργεια ήταν η κατασκευή ενός φράκτη 175 χιλιομέτρων στα σύνορα μεταξύ Ουγγαρίας και Σερβίας από όπου το 99% των αιτούντων άσυλο εισέρχονταν στην χώρα. Το κόστος της περιφραξης αυτής εκτιμάται να είναι μεταξύ 16.2 και 32.4 εκατομμύρια ευρώ.⁵⁷

Η Ουγγαρία έχει δύο μεγάλα ακροδεξιά κόμματα, το κόμμα Jobbik (Το κίνημα για μια καλύτερη Ουγγαρία) πρόκειται για εθνικιστικό ακροδεξιό κόμμα που αποτελείται από αρκετούς νεοναζί και αντισημιτικούς και το εθνικιστικό λαϊκιστικό κόμμα Fidesz (Ουγγρική Ένωση Πολιτών) με ηγέτη τον πρωθυπουργό Viktor Orbán. Η παρούσα μελέτη ασχολείται κυρίως με το κόμμα Fidesz. Οι δηλώσεις του πρωθυπουργού Orbán δέχτηκαν πολλές κριτικές το τελευταίο διάστημα για το λόγο ότι προωθούν αντί -μεταναστευτικά μηνύματα και πολιτικές αλλά και για το λόγο ότι ο Ούγγρος πρωθυπουργός εκφράζει συνεχώς τις διαφωνίες του σχετικά με τις αποφάσεις που λαμβάνει η ΕΕ όσο αφορά το προσφυγικό ζήτημα, αρνούμενος έτσι να ακολουθήσει

⁵⁶ Amnesty International: *Hungary's Violations of the rights of refugees and migrants*, 2015

⁵⁷ Asylum Information Database: *Crossing Boundaries, the new asylum procedure at the border and restrictions to accessing protection in Hungary*, 2015

κανονισμούς και πολιτικές που δίνονται στα κράτη μέλη. Επιπρόσθετα, η κυβέρνηση της χώρας είχε αρκετές διαφωνίες και τριβή με τις Βρυξέλλες, που έχουν κάνει πολλές συστάσεις για τους χειρισμούς της κυβέρνησης Orbán ειδικά σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής και ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁵⁸. Πρόσφατα, το Δικαστήριο της ΕΕ έκρινε ότι η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Τσεχική Δημοκρατία παραβίασαν την ευρωπαϊκή νομοθεσία με την άρνηση τους να υποδεχτούν το συγκεκριμένο αριθμό προσφύγων που τους αναλογούσε έτσι ώστε να ελαφρυνθεί το φορτίο εταίρων τους όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, κατά την περίοδο κορύφωσης της προσφυγικής κρίσης το 2015. Έτσι, «με την άρνηση τους να συμμορφωθούν με την λειτουργία του μηχανισμού μετεγκατάστασης των αιτούντων διεθνή προστασία αυτές οι τρεις χώρες δεν εκπλήρωσαν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ» είχε αναφέρει στην απόφαση του το Δικαστήριο της ΕΕ⁵⁹.

Η Ουγγαρία δεν δέχτηκε ούτε έναν αιτούντα άσυλο από τον αριθμό που της αναλογούσε σύμφωνα με το σχέδιο κατανομής ποσοτώσεων που είχε προτείνει η ΕΕ στα κράτη μέλη προκειμένου να υπάρξει αναλογία στους αριθμούς προσφύγων ώστε κάποια κράτη να μην έχουν μεγάλο αριθμό όπως είχε συμβεί στις περιπτώσεις της Ελλάδας και της Ιταλίας. Ζητώντας από το δικαστήριο να ακυρώσει τη συμφωνία αυτή, η Ουγγαρία υποστήριξε ότι υπήρχαν διαδικαστικά λάθη και ότι οι ποσοτώσεις δεν ήταν η κατάλληλη απάντηση στην κρίση. Ακόμα, είχε ισχυριστεί στο Δικαστήριο ότι η πολιτική αυτή εκθέτει την Ουγγαρία σε κίνδυνο ισλαμικής τρομοκρατίας και ότι αποτελεί απειλή για την πληθυσμιακή ομοιογένεια της κοινωνίας.⁶⁰

Σημαντική στρατηγική στη διαδικασία ασφαλειοποίησης την οποία είχε ακολουθήσει ο Orbán είναι η εδραίωση της ιδέας της ξενοφοβίας στην Ουγγρική κοινωνία. Η ξενοφοβία ορίζεται ως ο φόβος από άτομα που είναι «διαφορετικά» ή «ξένα». Χαρακτηρίζεται επίσης από την πεποίθηση ότι είναι «φυσικό» για τα άτομα να ζουν με άλλα άτομα του «δικού τους είδους» και από μια αντίστοιχη εχθρότητα στην παρουσία ατόμων «διαφορετικού είδους». Η ξενοφοβία μπορεί να υπάρξει πριν την άνοδο ακροδεξιών λαϊκιστικών κομμάτων, ωστόσο υπό ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί

⁵⁸ Euronews: *Βουλευτικές Εκλογές στην Ουγγαρία* 28/03/ 2018

<https://gr.euronews.com/2018/03/28/ouggaria-ti-prepei-na-gnwrizete-gia-tis-vouleutikes-ekloges-tou-apriliou>

⁵⁹ Σκαί News: *Ευρωπαϊκό Δικαστήριο: Πολωνία, Ουγγαρία και Τσεχία παραβίασαν την νομοθεσία για πρόσφυγες*, 02/04/2020, <https://www.skai.gr/news/world/eyropaiko-dikastirio-poloniaouggariatsexia-paraviasan-tin-nomothesia-gia-prosfyges>

⁶⁰ BBC News: *Europe migrant crisis: EU Court rejects quota challenge*, 6th September 2017

να ανυψωθεί σε υψηλό επίπεδο εκδήλωσης ως αποτέλεσμα της εισχώρησης αυτών των κομμάτων στο πολιτικό σκηνικό. Αυτό θα προκαλέσει σημαντική ξενοφοβία που εξαπλώνεται σε ευρύτερες ομάδες ατόμων.⁶¹

Παρά το γεγονός ότι η ξενοφοβία είναι σημαντικό συστατικό που συμβάλλει στην ανάδυση λαϊκιστικών κομμάτων, ωστόσο δεν μπορεί να το κάνει αυτό από μόνη της. Απαιτείται η ύπαρξη δομικών ευκαιριών που δημιουργούνται από παράγοντες ζήτησης και προσφοράς, και από την ικανότητα των διαφόρων μερών των ακροδεξιών λαϊκιστικών κομμάτων να εκμεταλλευτούν τις διαθέσιμες ευκαιρίες⁶². Μια συμπληρωματική συνιστώσα της λαϊκιστικής ρητορικής είναι η εστίαση σε μια συγκεκριμένη επείγουσα ανάγκη του λαού. Επομένως ο λαϊκισμός χρησιμοποιείται ως εργαλείο κινητοποίησης ή πειθούς κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας.⁶³

Κατά την περίοδο της προσφυγικής κρίσης του 2015 η επίσημη ανακοίνωση της Ουγγρικής κυβέρνησης απέφευγε σκόπιμα τη χρήση των όρων «αιτούντες άσυλο» και «πρόσφυγες», αντίθετα προτιμούσε να χρησιμοποιήσει τους όρους «παράνομοι μετανάστες» και «οικονομικοί μετανάστες» για να σχηματίσει το δημόσιο λόγο.⁶⁴ Ο πρωθυπουργός Orbán για να αποκτήσει εξουσία και να κινητοποιήσει τον κόσμο να τον ψηφίσουν χρησιμοποίησε μια στρατηγική που βασίζεται στη κατασκευή ενός εχθρού, μιας απειλής (threat construction) η οποία παρουσιάζεται ως αιτία για μια κατάσταση που ενοχλεί ή έρχεται σε αντίθεση με τα συμφέροντα της κοινωνίας. Αυτή η στρατηγική είναι πολύ βασική και γνωστή ανάμεσα στα λαϊκιστικά κόμματα. Οι ηγέτες αυτών των κομμάτων προκειμένου να κινητοποιήσουν τους ψηφοφόρους προσπαθούν να δημιουργήσουν μια κατάσταση κινδύνου και στη συνέχεια προτείνουν λύσεις για να την ξεπεράσουν ή να την αποφύγουν. Ο εκπρόσωπος της κυβέρνησης της Ουγγαρίας, Zoltan Kovacs ανέφερε ότι «πιστεύουμε ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη πρέπει να συνεργαστούν προκειμένου να διατηρήσουν την επικείμενη μεταναστευτική

⁶¹ Jens Rydgren (2003) *Meso – Level reasons for racism and xenophobia, some converging and diverging effects of radical right populism in France and Sweden*, European Journal of Social Theory

⁶² Mario Diani 1996, *Linking mobilization frames and political opportunities: insights from regional populism in Italy*, American Sociological Review, Jstor.

⁶³ Ευάγγελος Στραβέλα (2019) *Ο λαϊκισμός ως στρατηγική επιλογή*, δημοσιευμένο στο Capital Gr.

⁶⁴ B. Glorius, J. Doomernik (2020), *Geographies of Asylum in Europe and Role of European Localities*, published on Springer Link 2020, pages 155 - 173

πίεση έξω από τα σύνορα τους και ότι η Ουγγαρία δεν υποστηρίζει την υποχρεωτική κατανομή». ⁶⁵

Ενέργειες Ουγγαρίας για διακοπή προσφυγικών ροών

Η Ουγγαρία είχε προχωρήσει σε διάφορες ενέργειες για να ελαχιστοποιήσει μέχρι και να μηδενίσει τον αριθμό των αφίξεων των προσφύγων στο έδαφος της. Πρώτη και κύρια ενέργεια ήταν το κλείσιμο των συνόρων με την Σερβία και την τοποθέτηση συρματοπλέγματος κατά μήκος των συνόρων για να αποτρέψει τους πρόσφυγες να εισέλθουν σε αυτή ή να συνεχίσουν την πορεία τους προς τις βόρειες χώρες ⁶⁶.

Μια άλλη δράση της Ουγγρικής κυβέρνησης ήταν η δημιουργία των λεγόμενων «Transit Zones», σημεία τα οποία βρίσκονται στα σύνορα με την Σερβία, την Ουκρανία, τη Ρουμανία και την Κροατία. Τα «Transit Zones» είχαν στόχο την προσωρινή φιλοξενία ατόμων που ζητούσαν άσυλο και την διεκπεραίωση των διαδικασιών εξέτασης αιτήσεων ασύλου. Από τις 31 Οκτωβρίου 2015 οι Ουγγρικές αρχές είχαν καθιερώσει δύο ζώνες διέλευσης στα σύνορα με τη Σερβία (Roszke, Tompa) και δύο στα σύνορα με την Κροατία (Beremend, Letenye). Αυτή η διαδικασία όπου οι αιτήσεις ασύλου εξετάζονται ενώ τα άτομα βρίσκονται στα σημεία φιλοξενίας στα σύνορα ονομάζεται «Border Procedure» και δεν τους επιτρέπεται να εισέλθουν εντός της χώρας μέχρι να πάρουν την απόφαση. Οι αιτούντες άσυλο που συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία των «ατόμων που χρειάζονται ειδική μεταχείριση» ⁶⁷ εξαιρούνται από τη διαδικασία αυτή και τους επιτρέπεται η είσοδος στην Ουγγαρία για να συνεχίσουν την αίτηση τους μέσω της διαδικασίας «εντός της χώρας», ενώ όλοι οι άλλοι που κάνουν αίτηση ασύλου στα σημεία Transit Zones υπόκεινται στη διαδικασία των συνόρων. ⁶⁸

Η προσφυγή στο Δικαστήριο της ΕΕ για την ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής σχετικά με το σχέδιο επανεγκατάστασης δεν ήταν η μόνη αντίδραση της Ουγγαρίας.

⁶⁵ Gabriela Baczynska (2017) *Divided Europe challenged to overhaul defunct migration policies*, δημοσιευμένο στο Reuters.com

⁶⁶ BBC News: *Migrant Crisis: Hungary's closed border leaves many stranded* 15 September 2015

⁶⁷ Section 2 (k) of the Act on Asylum defines "persons with special treatment need" as: *unaccompanied minor or vulnerable person, elderly or disabled person, pregnant woman, single parent raising a minor child, a person who has suffered from torture, rape or any other grave form psychological, physical or sexual violence, to have special needs because of the mentioned above situations.*

⁶⁸ UNHCR, *Hungary as a country of Asylum: Observations on restrictive legal measures and subsequent practice implemented between July 2015 and March 2016*, May 2016 available at Refworld.org

Η ουγγρική κυβέρνηση διεξήγαγε αντι - μεταναστευτικό δημοψήφισμα (Quota referendum) ρωτώντας τους πολίτες εάν συμφωνούν με την απόφαση της ΕΕ σχετικά με την μετεγκατάσταση προσφύγων από χώρες πρώτης γραμμής όπως Ιταλία και Ελλάδα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.⁶⁹ Η πιο σοκαριστική ενέργεια της Ουγγρικής κυβέρνησης ήταν οι αγγελίες που δημοσίευε σχετικά με την εργοδότηση 3000 «κυνηγών συνόρων» (border hunters) οι οποίοι θα ενισχύουν έως και 10 000 αστυνομικούς και στρατιώτες που περιπολούν ένα συρματοπλέγμα φτιαγμένο για να κρατήσει τους μετανάστες έξω.⁷⁰ Με αυτές τις ακραίες και απάνθρωπες ενέργειες προσπάθησε η Ουγγρική κυβέρνηση να κρατήσει τους πρόσφυγες έξω από τη χώρα και να δημιουργήσει δύσκολες και άθλιες συνθήκες υποδοχής έτσι ώστε να τερματίσει την επιθυμία άλλων προσφύγων να προσεγγίσουν την Ουγγαρία.

Το ζήτημα της μετανάστευσης είναι πολύ ευαίσθητο, ή και προκλητικό στην Ουγγαρία και χρησιμοποιήθηκε επιδέξια από το κυβερνών κόμμα Fidesz για να προσελκύσει ψηφοφόρους, ενόψει των κοινοβουλευτικών εκλογών της συγκεκριμένης χρονιάς. Σημαντικό να τονιστεί εδώ το γεγονός ότι οποιοδήποτε κράτος μέλος που δέχεται μετατόπιση (relocation) προσφύγων, από την Ιταλία ή την Ελλάδα έχει την ευκαιρία να τους ελέγχει εξετάζοντας το αίτημα ασύλου τους. Αν στη συνέχεια καταλήξει το κράτος μέλος στο ότι οι συγκεκριμένοι πρόσφυγες αποτελούν απειλή κατά της ασφάλειας του κράτους τότε μπορεί να τους απορρίψει και να τους απελάσει. Ωστόσο, η Ουγγρική κυβέρνηση συχνά αναφέρεται την τρομοκρατική απειλή για να δικαιολογήσει τη στάση της απέναντι στους πρόσφυγες.⁷¹ Η κυβέρνηση Orban στην Ουγγαρία είναι ένα τέτοιο παράδειγμα ωστόσο υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις όπως το Brexit στη Βρετανία που βασιζόταν κυρίως στην αντι - μεταναστευτική πολιτική του Nigel Farage, πρόεδρος του κόμματος UKIP (UK Independence Party) και αργότερα του κόμματος Brexit⁷².

Σε δημοσκόπηση του 2019 που διεξήγαγε η Gallup, παγκόσμια εταιρία που παρέχει υπηρεσίες ανάλυσης και συμβούλευσης, έκανε 140 000 συνεντεύξεις σε 145 χώρες και περιοχές . Η δημοσκόπηση ζήτησε από τους πολίτες την άποψη τους σχετικά με το γεγονός ότι οι μετανάστες ζουν στη χώρα τους γίνονται γείτονες τους και παντρεύονται από τις οικογένειες τους. Παρουσιάζει τις χώρες που είναι λιγότερο

⁶⁹ Human Rights Watch: What does Hungary's Migration Quotas Referendum Means for Europe, 6 October 2016 by Lydia Gall

⁷⁰ BBC News: *Migrant crisis: Hungary police recruit "border- hunters"* Nick Thorpe, 2 September 2016

⁷¹ BBC News: *Europe migrant crisis: Hungary rages at EU asylum verdict*, 06 September 2017

⁷² BBC News: Nigel Farage: The story of "Mr. Brexit", Mark D'Arcy 29 November 2019

αποδεκτές για μετανάστες με την Ουγγαρία να βρίσκεται στη δεύτερη θέση μετά την Βόρεια Μακεδονία. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι περισσότερες χώρες με τις χαμηλότερες βαθμολογίες στον δείκτη αποδοχής μεταναστών το 2019 ήταν επίσης σε αυτή τη λίστα το 2016. Μόνο τρεις χώρες η Βοσνία - Ερζεγοβίνη, η Ταϊλάνδη και η Τουρκία ήταν νέες στη λίστα του 2019. Στον πίνακα 2 παρουσιάζονται οι χώρες με τη λιγότερη αποδοχή μεταναστών.

Least-Accepting Countries for Migrants	
	Migrant Acceptance Index
North Macedonia	1.49
Hungary	1.64
Serbia	1.79
Croatia	1.81
Bosnia and Herzegovina*	1.85
Montenegro	1.87
Latvia	2.25
Malaysia*	2.24
Thailand*	2.48
Slovakia	2.52
Turkey*	2.53

*Not on the list in 2016/2017

GALLUP WORLD POLL, 2019

Πίνακας 2 από την εταιρία Gallup που παρουσιάζει το δείκτη αποδοχής μεταναστών για τις χώρες με τη μικρότερη αποδοχή⁷³.

Σύγκριση περιπτώσεων Ουγγαρίας - Κύπρου

Θα μπορούσε κάποιος να διερωτηθεί γιατί δεν επέλεξα μια άλλη χώρα που είχε πιο θετική διαχείριση της προσφυγικής κρίσης και ταυτόχρονα να μην υπάρχει το φαινόμενο της ασφαλειοποίησης σε αυτή ή να υπάρχει σε ελάχιστο βαθμό. Για παράδειγμα θα μπορούσε να γίνει σύγκριση της Ουγγαρίας με τη Γερμανία ή τη Σουηδία όπου υπάρχουν ελάχιστες προσπάθειες ασφαλειοποίησης των προσφύγων και

⁷³ Πηγή: Gallup.com <https://news.gallup.com/poll/320678/world-grows-less-accepting-migrants.aspx>

ταυτόχρονα είναι από τα κράτη που κατάφεραν να ανταπεξέλθουν σε αυτή την κρίση με την ένταξη των προσφύγων στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας επειδή είναι μεγάλα και εύρωστα κράτη και διαθέτουν οικονομικούς πόρους. Αντίθετα, θεωρώ ότι η περίπτωση της Κύπρου είναι πιο ενδιαφέρουσα και ιδιαίτερη λόγω της γεωγραφικής της θέσης ως μικρό νησί στη Μεσόγειο το οποίο δεν διαθέτει τους οικονομικούς πόρους που διαθέτουν οι μεγάλες βιομηχανικές χώρες και παρόλα αυτά δεν είχε παρουσιαστεί σε αυτό συμπεριφορές ασφαλειοποίησης της προσφυγικής κρίσης. Ακόμα, αυτές οι χώρες κατάφεραν να αντιμετωπίσουν θετικά τους πρόσφυγες επειδή μπορούσαν να ελέγχουν τον αριθμό των αφίξεων με το κλείσιμο των συνόρων όπως έκανε η Γερμανία το 2015 δηλώνοντας ότι δεν μπορεί να δεχτεί άλλους πρόσφυγες. Κάτι τέτοιο δεν θα μπορούσε να κάνει η Κύπρος που ως νησί όταν βρίσκει μικρές βάρκες με πρόσφυγες τους παρέχει διάσωση με αποτέλεσμα να ζητήσουν άσυλο στην Κύπρο. Κατά την άποψη μου η περίπτωση της Κύπρου όσο αφορά το προσφυγικό αξίζει να παρουσιαστεί και να μελετηθεί για πολλούς λόγους με κύριους την γεωγραφική της θέση, το μέγεθος της, τον πληθυσμό της και τις ικανότητες της να διαχειριστεί μια τέτοια κρίση.

Η προσφυγική κρίση έχει φτάσει σε όλες σχεδόν τις χώρες της ΕΕ επηρεάζοντας έτσι την καθεμιά με διαφορετικό όμως βαθμό. Η Κύπρος είναι από τις χώρες που δέχτηκαν σχεδόν τις περισσότερες αφίξεις προσφύγων και μεταναστών από την Μέση Ανατολή και την Αφρική κατά την περίοδο 2019 – 2020 όπου σημειώθηκε η μεγαλύτερη αύξηση. Η στρατηγική γεωγραφική της θέση στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων της Ασίας, της Αφρικής και της Ευρώπης προσέλκυσε πολλούς πρόσφυγες χρησιμοποιώντας το νησί ως σταθμό (Transit) για να καταλήξουν αργότερα σε βόρειες χώρες της Ευρώπης ή ακόμα και ως προορισμό. Η μικρή απόσταση που έχει η Κύπρος από τις ακτές της Συρίας, του Λίβανου και της Τουρκίας που αποτελούν τα κύρια σημεία αναχώρησης προς την Ευρώπη έγινε η πιο εύκολη επιλογή για πολλούς που καταφεύγουν από πόλεμο, συγκρούσεις και βία. Ωστόσο, οι μεγάλοι αριθμοί που έφτασαν σε μικρό χρονικό διάστημα έκαναν δύσκολη την κατάσταση για την Κύπρο, που ως μικρό κράτος δεν ήταν έτοιμο για μια τέτοια κρίση, ωστόσο δεν είχε παρουσιαστεί σε αυτή συμπεριφορές και τάσεις ασφαλειοποίησης από πολιτικούς ή από την κυβέρνηση όπως είχα αναδείξει πιο πάνω με την περίπτωση της Ουγγαρίας.

Σε αντίθεση με άλλες χώρες η Κύπρος δεν είχε μεγάλο αριθμό αφίξεων το 2015 κατά την έναρξη της κρίσης σε σύγκριση με τα τελευταία τρία χρόνια όπου σημειώθηκαν οι μεγαλύτερες αφίξεις. Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, το 2015 η Υπηρεσία Ασύλου είχε 1730 αιτήσεις ασύλου ενώ το 2019 ο αριθμός των αιτήσεων αυξήθηκε στις 13 648 αιτήσεις ο ψηλότερος αριθμός αιτήσεων που έχει ληφθεί μέχρι σήμερα, 19 % των οποίων ανήκουν σε Σύριους πρόσφυγες⁷⁴. Το 2015 η Κύπρος είχε 1560 αιτήσεις ασύλου από τις οποίες 705 ανήκουν σε Σύριους. Οι αποφάσεις για προσφυγικό καθεστώς ήταν 95 από τις οποίες 15 ανήκουν σε Σύριους. Οι αποφάσεις για επικουρική προστασία ήταν 1.075 από τις οποίες 1.050 ανήκουν σε Σύριους. Συνολικά υπήρχαν 360 απορρίψεις και καμία απόρριψη για Σύριους. Από την άλλη, η Ουγγαρία το 2015 είχε 175.960 αιτήσεις ασύλου από τις οποίες 64,415 ανήκαν σε Σύριους πρόσφυγες. Οι αποφάσεις για προσφυγικό καθεστώς ήταν 105 από τις οποίες 10 ανήκουν σε Σύριους. Οι αποφάσεις για επικουρική προστασία ήταν 235 από τις οποίες 85 ανήκουν σε Σύριους. Συνολικά υπήρχαν 1,715 απορρίψεις από τις οποίες 5 αφορούσαν Σύριους όπως φαίνεται αναλυτικά στους πιο κάτω πίνακες⁷⁵.

Πίνακας αιτήσεων ασύλου στην Κύπρο το 2015

Table 1: Applications and granting of protection status at first and second instance: 2015 (January-September)

	Applicants in 2015	Pending applications in 2015	Refugee status	Subsidiary protection	Rejection ¹	Refugee rate	Subs. Prot. rate	Rejection rate
Total	1,560	1,915	95	1,075	360	6.2%	70.2%	23.6%

Breakdown by countries of origin of the total numbers

Syria	705	660	15	1,050	0	1.5%	98.5%	0%
Palestine	95	135	5	15	0	25%	75%	0%
Vietnam	95	65	0	0	65	0%	0%	100%
Stateless	65	20	30	0	0	100%	0%	0%
India	65	45	0	0	35	0%	0%	100%
Pakistan	65	35	0	0	45	0%	0%	100%
Egypt	60	175	10	0	35	22.3%	0%	77.7%
Iraq	55	230	5	5	0	50%	50%	0%
Bangladesh	45	20	0	0	35	0%	0%	100%
Sri Lanka	45	45	0	0	35	0%	0%	100%
Somalia	40	45	0	0	0	-	-	-
Eritrea	0	0	0	0	0	-	-	-
Afghanistan	0	10	0	0	0	-	-	-
Kosovo	0	10	0	0	0	-	-	-

Source: Eurostat (rounded).

⁷⁴ Υπηρεσία Ασύλου της Κυπριακής Δημοκρατίας: στατιστικά στοιχεία για αιτήσεις ασύλου για τη χρονιά 2020

⁷⁵ Οι πίνακες αυτοί είναι από τη Eurostat και βρίσκονται με περισσότερη ανάλυση στο Asylum Information Database (AIDA) για την Κύπρο και αντίστοιχα για την Ουγγαρία. Cyprus Country Report <https://asylumineurope.org/reports/country/cyprus/> Hungary Country Report <https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/>

Πίνακας αιτήσεων ασύλου στην Ουγγαρία το 2015

Table 1: Applications and granting of protection status at first instance: 2015 (January-September)

	Applicants in 2015	Pending applications in 2015	Refugee status	Subsidiary protection	Humanitarian protection	Rejection ¹	Refugee rate	Subs. Prot. rate	Hum. Prot. rate	Rejection rate
Total	175,960	107,422	105	235	5	1,715	5.1%	11.4%	0.2%	83.3%

Breakdown by countries of origin of the total numbers

Syria	64,415	51,218	10	85	0	5	10%	85%	0%	5%
Afghanistan	45,870	28,253	20	45	0	195	7.8%	17.6%	0%	76.4%
Kosovo	24,370	814	0	0	0	1,120	0%	0%	0%	100%
Pakistan	15,055	11,127	5	0	0	60	7.7%	0%	0%	92.3%
Iraq	9,110	6,167	5	25	0	5	14.3%	71.4%	0%	14.3%
Iran	1,770	1,115	5	5	0	15	20%	20%	0%	60%
Palestine	1,035	28	5	5	0	0	50%	50%	0%	0%
Eritrea	540	354	10	0	0	0	100%	0%	0%	0%
Somalia	325	192	15	40	0	0	27.2%	72.8%	0%	0%
Sudan	275	208	0	15	0	10	0%	60%	0%	40%

Πίνακας αιτήσεων ασύλου στην Κύπρο το 2019

Applications and granting of protection status at first instance: 2019

	First time applicants in 2019	Pending at end 2019	Refugee status	Subsidiary protection	Rejection	Refugee rate	Subs. Prot. rate	Rejection rate
Total	13,259	17,171	147	1,149	2,053	4.39%	34.31%	61.3%

Breakdown by countries of origin of the total numbers

Syria	2,602	:	38	1,074	3	3.41%	96.32%	0.27%
Georgia	1,594	:	0	0	319	0%	0%	100%
India	1,508	:	0	0	419	0%	0%	100%
Bangladesh	1,270	:	1	0	327	0.30%	0%	99.70%
Pakistan	1,187	:	0	0	241	0%	0%	100%
Cameroon	1,181	:	8	0	15	34.78%	0%	65.22%
Vietnam	529	:	0	0	170	0%	0%	100%
Egypt	500	:	5	0	169	2.87%	0%	97.13%
Nigeria	386	:	2	0	18	10%	0%	90%
Sri Lanka	385	:	0	0	84	0%	0%	100%

Source: Asylum Service

Πίνακας αιτήσεων ασύλου στην Ουγγαρία το 2019

Applications and granting of protection status at first instance: 2019

	Applicants in 2019	Pending at end 2019	Refugee status	Subsidiary protection	Humanitarian protection	Rejection*	Refugee rate	Subs. Prot. rate	Hum. Prot. rate	Rejection rate
Total	468	234	22	31	7	650	3.1%	4.4%	0.9%	91.5%

Breakdown by countries of origin of the total numbers

Afghanistan	185	92	2	6	2	315	0.6%	1.8%	0.6%	96.9%
Iraq	157	68	0	1	0	260	0%	0.4%	0%	99.6%
Pakistan	27	27	6	1	0	4	54.5%	9.1%	0%	36.4%
Iran	22	7	4	0	1	21	15.4%	0%	3.8%	80.8%
Syria	20	7	1	2	2	12	5.9%	11.8%	11.8%	70.6%
Unknown	10	2	4	6	1	0	36.4%	54.5%	9.1%	0%
Ghana	6	1	0	0	0	5	0%	0%	0%	100%
Tadzhikistan	5	0	0	0	0	10	0%	0%	0%	100%
Palestine	5	6	0	0	0	0	0%	0%	0%	0%
Turkey	4	4	0	0	0	5	0%	0%	0%	100%
Tunisia	4	4	0	0	0	0	0%	0%	0%	0%

Source: Information provided by NGDAP on 3 February 2020.

Σύγκριση

Ο έλεγχος των αιτήσεων ασύλου στην Ουγγαρία γίνεται στα Transit Zones με τη διαδικασία Borders Procedure στα σύνορα με την Κροατία ή την Σερβία. Αυτό σημαίνει ότι οι αιτούντες άσυλο δεν τους επιτρέπεται η είσοδος στην Ουγγαρία μέχρι να πάρουν απόφαση για την αίτηση ασύλου τους. Όπως φαίνεται στον πίνακα με τις αιτήσεις ασύλου στην Ουγγαρία το 2015 το συνολικό ποσοστό των απορρίψεων των αιτήσεων ασύλου ήταν 83% που σημαίνει ότι οι περισσότεροι αναγκάστηκαν να φύγουν μετά την απόρριψη, ενώ στην Κύπρο ήταν 23.6%. Το 2019 το συνολικό ποσοστό των απορρίψεων των αιτήσεων ασύλου στην Ουγγαρία ήταν 91.5% ενώ στην Κύπρο ήταν 61.3%.

Σημαντική σε αυτή τη φάση είναι η σύγκριση των αρνητικών αποφάσεων που είχε δώσει η κάθε χώρα σε κάποιους πρόσφυγες. Αν παρατηρήσουμε τις απορρίψεις που αφορούν αιτήσεις ασύλου προσφύγων από περιοχές της Συρίας και του Ιράκ θα παρατηρήσουμε το εξής: Η Ουγγαρία το 2015 είχε δώσει αρνητική απάντηση στο 5% των Σύριων και 14.3% στους Ιρακινούς σε σύγκριση με την Κύπρο η οποία δεν είχε

δώσει καμιά αρνητική απόφαση σε Σύριους και Ιρακινούς το 2015. Στατιστικά στοιχεία της Eurostat που αφορούν τον αριθμό των αιτούντων άσυλο σε ευρωπαϊκές χώρες δείχνουν ότι η Κύπρος είχε τον μεγαλύτερο αριθμό αιτούντων άσυλο σε αναλογία με τον πληθυσμό της. Σε σύγκριση με τον πληθυσμό κάθε κράτους μέλους, ο υψηλότερος αριθμός εγγεγραμμένων αιτούντων άσυλο για πρώτη φορά το 2018 με 1656 αιτήσεις ανά εκατομμύριο πληθυσμού⁷⁶ και το 2020 καταγράφηκαν 8.448 αιτήσεις ανά εκατομμύριο πληθυσμού ήταν στην Κύπρο.⁷⁷

Κατά την άποψη μου υπάρχουν δύο λόγους για τους οποίους δεν παρουσιάστηκαν έντονες δράσεις ασφαλειοποίησης του προσφυγικού στην Κύπρο από την κυβέρνηση και τους πολιτικούς δρώντες, που αυτό την κάνει μια από τις ελάχιστες ευρωπαϊκές χώρες που δεν προχώρησαν σε διαδικασίες ασφαλειοποίησης των προσφύγων. Ο πρώτος λόγος είναι η εμπειρία που είχαν οι Κύπριοι πρόσφυγες οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους το 1974 με την Τουρκική εισβολή στο νησί, όπου είχαν περάσει από τις ίδιες συνθήκες τις οποίες περνούν τώρα οι Σύριοι πρόσφυγες, κάνοντας τους να αισθάνονται συμπόνια και αλληλεγγύη. Ο δεύτερος λόγος είναι η απουσία ισχυρής λαϊκιστικής ακροδεξιάς στην Κυπριακή κυβέρνηση και στην πολιτική εκπροσώπηση. Πιστεύω ότι συνδυασμός αυτών των δύο παραγόντων βοήθησε στο να μην αναπτυχθούν δράσεις ασφαλειοποίησης του προσφυγικού στην Κύπρο.

Κεφάλαιο Δ: Συνέπειες της ασφαλειοποίησης στα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων

Σύμφωνα με την Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα δικαιώματα του 1948, το κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες⁷⁸. Αργότερα, με τη Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς του πρόσφυγα του 1951 και του Πρωτόκολλου του 1967 είχε θεσπιστεί ένα νομικό πλαίσιο για την προστασία των προσφύγων. Κεντρική ήταν η αρχή της μη επαναπροώθησης (non – refoulement) που υποστηρίζει ότι «κανένα συμβαλλόμενο

⁷⁶ Philenews: Eurostat στην Κύπρο το υψηλότερο ποσοστό αιτούντων άσυλο, 26 Σεπτεμβρίου 2018

⁷⁷ RIK News: Eurostat: Στην Κύπρο το υψηλότερο ποσοστό αιτούντων ασύλου ανά εκατ. Πληθυσμού με 8.448 αιτήσεις, 24 Μαρτίου 2021

⁷⁸ Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα 1948 Άρθρο 14

κράτος δεν πρέπει να εκδιώξει ή να επιστρέψει πρόσφυγα με οποιοδήποτε τρόπο στα σύνορα των εδαφών όπου η ζωή ή η ελευθερία του θα απειλείται λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας του ή λόγω της συμμετοχής του σε κοινωνική ή πολιτική ομάδα»⁷⁹. Η Σύμβαση αυτή ορίζει τα δικαιώματα των προσφύγων και τις υποχρεώσεις των υπογραφόντων κρατών για την προστασία τους. Αργότερα, στο επίπεδο της ΕΕ το άρθρο 18 του Χάρτη της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα προβλέπει ότι το δικαίωμα ασύλου πρέπει να διασφαλίζεται με το σεβασμό της Σύμβασης του 1951 και σύμφωνα με τη Συνθήκη για την ΕΕ και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της ΕΕ⁸⁰.

Οι διαδικασίες ασφαλειοποίησης του προσφυγικού που ακολουθούν κάποια κράτη έχουν σημαντικές συνέπειες στα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων. Η περίπτωση της Ουγγαρίας αποτελεί ένα παράδειγμα. Η παρουσίαση των προσφύγων ως απειλή κατά της ασφάλειας, της κουλτούρας και της θρησκείας οδηγεί σε δράσεις και ενέργειες για την ελαχιστοποίηση των αφίξεων ή και την εξάλειψη τους. Αυτό έχει ως συνέπεια την άρνηση υποδοχής προσφύγων που έχουν ανάγκη φιλοξενίας και προστασίας από τα ευρωπαϊκά κράτη. Όπως ανέπτυξα πιο πάνω σε κάποιες περιπτώσεις η άρνηση υποδοχής οδηγεί στην επιστροφή τους σε περιοχές όπως η Τουρκία, η Λιβύη ή σε άλλα κράτη μέλη όπως η Ελλάδα όπου έρχονται αντιμέτωποι με δύσκολες συνθήκες επιβίωσης. Οι χώρες πρώτης γραμμής δεν μπορούν από μόνες τους να σηκώσουν το βάρος της προσφυγικής κρίσης για αυτό το λόγο χρειάζεται η συνεργασία όλων των κρατών μελών της ΕΕ.

Όλες οι χώρες της ΕΕ έχουν υπογράψει την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αυτό σημαίνει ότι οι ευρωπαϊκές χώρες είναι υποχρεωμένες από τον νόμο, αν όχι από την ηθική συνείδηση και τις συχνά δηλωμένες ηθικές αξίες να αποδεχθούν άτομα που διεκδικούν καταφύγιο όταν εγκαταλείπουν συνθήκες πολέμου, βίας και δίωξης. Η κοσμοπολίτικη φιλελεύθερη τάξη που ορίζει το ευρωπαϊκό σχέδιο βασίζεται σε μια δέσμευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁸¹

⁷⁹ Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς του πρόσφυγα άρθρο 33

⁸⁰ European Union Agency for Fundamental Rights: EU Charter for Fundamental Rights Article 18

⁸¹ Gurminder K. Bhambra 2017, The current crisis of Europe: Refugees, Colonialism, and the limits of Cosmopolitanism, European Law Journal

Το κλείσιμο των συνόρων στην ανατολική οδό δηλαδή από την Τουρκία στην Ελλάδα, μετά στα Βαλκάνια και ακολούθως στη βόρειες χώρες αλλά και οι συνθήκες κράτησης στα κράτη του Βίσεγκραντ όπως η Τσεχία, η Σλοβακία και η Πολωνία αποτελούν εμπόδιο για την πορεία ατόμων που αναζητούν βοήθεια και καλύτερες συνθήκες επιβίωσης. Αυτό οδηγεί τους πρόσφυγες στο να επιλέξουν μια άλλη οδό όπως τη διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου. Πολλοί δεν γνωρίζουν τις δυσκολίες και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες κατά τη διάρκεια της πορείας τους προς την Ευρώπη μέσω της θαλάσσης αυτής διαδρομής. Ιδιαίτερα επικίνδυνη είναι η διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου, δηλαδή από τις ακτές της Λιβύης όπου οι συνθήκες είναι άθλιες, μέχρι την Ιταλία. Σε αυτή τη διαδρομή οι κίνδυνοι δεν αφορούν μόνο τη θαλάσσια διαδρομή αλλά ειδικότερα τις συνθήκες στη Λιβύη. Καταρχάς από το 2011 η Λιβύη βρίσκεται σε κατάσταση πολέμου και εμφύλιων συγκρούσεων και θεωρείται πλέον ως αποτυχημένο κράτος. Αυτό σημαίνει ότι η χώρα δεν είναι καθόλου ασφαλές για τους πρόσφυγες. Ιδιαίτερα επικίνδυνα γίνονται τα πράγματα για τους πρόσφυγες που συλλαμβάνονται και κρατιούνται στα κέντρα κράτησης στη Λιβύη όπου στερούνται βασικά ανθρώπινα δικαιώματα όπως τροφή, νερό και ελευθερία.

Συνέπειες Συμφωνίας Ιταλίας - Λιβύης

Η Ιταλία έκανε συμφωνία με τη Λιβύη για τη διαχείριση μεταναστευτικών ροών παρά το γεγονός ότι η Λιβύη δεν είχε υπογράψει τη συμφωνία του 1951 για το καθεστώς του πρόσφυγα και ενώ η συνεργασία μεταξύ ΕΕ και τρίτων κρατών πρέπει να βασίζεται στον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι διμερείς συμφωνίες στις οποίες είχε προχωρήσει η ΕΕ με τρίτα κράτη δέχτηκαν πολλές κριτικές από διεθνείς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για παράδειγμα ο οργανισμός της Διεθνούς Αμνηστίας πιστεύει ότι η ανανέωση της μεταναστευτικής συμφωνίας που έκανε η Ιταλία με τη Λιβύη επιβεβαιώνει τη συνενοχή της Ιταλίας σε βασανιστήρια μεταναστών και προσφύγων. Οι δύο κυβερνήσεις αποφάσισαν να επεκτείνουν τη συμφωνία τον Οκτώβριο του 2019. Η Ιταλική κυβέρνηση είχε αρχικά δεσμευτεί να διαπραγματευτεί τροπολογίες για την αντιμετώπιση της κακής κατάστασης των προσφύγων και των μεταναστών στη Λιβύη, ωστόσο έχει ανακοινώσει ότι απέτυχε να εξασφαλίσει τις τροπολογίες αλλά θα συνεχίσει να συνεργάζεται με τη Λιβύη παρόλα αυτά. Η απόφαση αυτή της Ιταλικής κυβέρνησης να αγνοήσει τις τρομακτικές μορφές κακομεταχείρισης που επιβάλλονται σε δεκάδες

χιλιάδες ανθρώπους στη Λιβύη και να ανανεώσει αυτή τη συμφωνία, που τους παγιδεύει στην κατεστραμμένη από τον πόλεμο χώρα, είναι μια ντροπιαστική επίδειξη του πόσο μακριά είναι διατεθειμένες να φτάσουν οι κυβερνήσεις της ΕΕ προκειμένου να κρατήσουν πρόσφυγες και μετανάστες μακριά από τις ακτές της Ευρώπης, δήλωσε η Διεθνής Αμνηστία.

Στις 2 Φεβρουαρίου 2020 το μνημόνιο συμφωνίας για τη μετανάστευση μεταξύ Ιταλίας και Λιβύης συνεχίστηκε για ακόμα τρία χρόνια χωρίς τροποποιήσεις.⁸² «Κατά τη διάρκεια των τριών χρόνων από την αρχική διαπραγμάτευση τουλάχιστον 40 000 άνθρωποι συμπεριλαμβανομένων χιλιάδων παιδιών, επέστρεψαν στη Λιβύη και εκτέθηκαν σε αδιανόητο πόνο» δήλωσε η Marie Struthers, διευθύντρια της Διεθνούς Αμνηστίας στην Ευρώπη.

Αποτυχία λειτουργίας του σχεδίου επανεγκατάστασης

Το σχέδιο επανεγκατάστασης αιτούντων άσυλο (Relocation Scheme) θα μπορούσε να ήταν χρήσιμο για τα κράτη μέλη και την ΕΕ, αφού με αυτό τον τρόπο το κάθε κράτος θα έχει ανάλογο ποσοστό αιτούντων άσυλο με αποτέλεσμα να διανεμηθούν και να αποφευχθεί η συγκέντρωση μεγάλων αριθμών σε μια περιοχή όπως συμβαίνει σε νησιά της Ελλάδας, στην Μάλτα και στην Ιταλία. Αυτό το σχέδιο δεν ήταν επιτυχημένο λόγω της έλλειψης συνοχής ανάμεσα στα κράτη μέλη και την άρνηση κάποιων κρατών να δεχτούν το ποσοστό που τους αναλογεί. Τελικά, σε πρόσφατη απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αυτό το σχέδιο θα συμπεριλαμβάνει άλλες διαστάσεις που κάνουν ακόμα πιο δύσκολα τα πράγματα για τους αιτούντες άσυλο.

Σε μια προσπάθεια για αλλαγή των κανόνων ασύλου και μετανάστευσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εγκαταλείπει το σχέδιο των υποχρεωτικών ποσοστώσεων επανεγκατάστασης αιτούντων άσυλο και προσφύγων στα κράτη μέλη. Αυτές οι νέες προτάσεις θα επιτρέπουν στα κράτη μέλη να επιλέξουν εάν θα δεχτούν πρόσφυγες ή θα επιστρέψουν εκείνους που πήραν αρνητικές αποφάσεις ασύλου στην χώρα καταγωγής τους⁸³. Ενώ αυτές οι αλλαγές είχαν σχεδιαστεί για να μειώσουν την πίεση στα κράτη πρώτης γραμμής, η Ιταλία, η Ελλάδα και η Ισπανία έχουν απογοητευτεί λόγω του μεγάλου φορτίου που θα έχουν τώρα για τη διαχείριση των αιτήσεων ασύλου. Η επίτροπος εσωτερικών υποθέσεων Ylva Johansson δήλωσε ότι η έμφαση στις επιστροφές αντικατοπτρίζει την αλλαγή της πραγματικότητας από το 2015

⁸² Διεθνής Αμνηστία: *Ανανέωση μεταναστευτικής συμφωνίας Ιταλίας – Λιβύης*, 31 Ιανουαρίου 2020

⁸³ France 24: *EU unveils "compulsory solidarity" plan to share burden of migration* 23 September 2020

υποστηρίζοντας ότι οι περισσότερες αφίξεις δεν αποτελούνται από πρόσφυγες και ότι τα δύο τρίτα αυτών των αφίξεων θα πάρουν στην συνέχεια αρνητική απόφαση.⁸⁴

Επίλογος

Η έρευνα αυτή είχε στόχο την παρουσίαση της προσφυγικής κρίσης του 2015 εξετάζοντας το ζήτημα της ασφαλειοποίησης των προσφύγων με τη μελέτη περίπτωσης της Ουγγαρίας. Η κρίση στη Συρία συνεχίζει μέχρι αυτή τη στιγμή να είναι η κύρια πηγή των προσφύγων που αναζητούν καλύτερες συνθήκες επιβίωσης στην Συρία. Παρά τη συνεχιζόμενη διαμάχη και τις συγκρούσεις μεταξύ του Συριακού λαού και του προέδρου Bashar al Assad και τις απαιτήσεις για αλλαγή της κυβέρνησης, ο τελευταίος λαμβάνει μέρος στις προεδρικές εκλογές που θα διεξαχθούν στις 26 Μαΐου 2021.

Μέσα από την έρευνα αυτή κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη ενός ισχυρού λαϊκιστικού ακροδεξιού κόμματος σε ένα κράτος επηρεάζει αρνητικά τους πρόσφυγες αφού αυτά τα κόμματα προωθούν συνήθως αντί - μεταναστευτικές και αντί-προσφυγικές πολιτικές. Επίσης, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία της ασφαλειοποίησης μπορεί να πετύχει όταν ο δρώντας ασφαλειοποίησης, συνήθως ο ηγέτης της κυβέρνησης εντοπίζει την «απειλή» και στη συνέχεια δίνει λύσεις ή εναλλακτικές για αυτή την απειλή. Ακόμα, αυτή η διαδικασία καταλήγει σε επιτυχία όταν βρεθεί το κατάλληλο ακροατήριο το οποίο θα δεχτεί τις δράσεις ασφαλειοποίησης και θα τις υποστηρίζει, πράγμα που συναντήσαμε στην περίπτωση της Ουγγαρίας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ήρθε αντιμέτωπη με πολλές προκλήσεις που είχε επιφέρει η προσφυγική κρίση που ανέδειξε μάλιστα τα κενά και τις αδυναμίες στα πολιτικά συστήματα των κρατών μελών και στο σώμα της ΕΕ στο σύνολο. Κάποια ευρωπαϊκά κράτη έδειξαν περισσότερη ανοχή και αλληλεγγύη από άλλα, ωστόσο όλα είχαν επηρεαστεί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο από αυτή την κρίση. Ως μεγάλος περιφερειακός οργανισμός η ΕΕ πρέπει να συνεισφέρει περισσότερο στην επίλυση της προσφυγικής κρίσης, απαιτείται μια πιο ολοκληρωμένη πολιτική με την οποία να συμμορφώνονται όλα τα κράτη μέλη. Όσο αφορά την κρίση στη Συρία η ΕΕ μπορεί να βοηθήσει περισσότερο στις συζητήσεις για την επίλυση του ζητήματος ωστόσο η

⁸⁴ The Guardian: *EU proposes to ditch refugee quotas for member states*, 23 September 2020 by Jennifer Rankin

έλλειψη συνοχής ανάμεσα στα κράτη μέλη την εμποδίζει και κάνει πιο δύσκολο το έργο της. Αυτό είναι φανερό από τις μεμονωμένες δράσεις των κρατών μελών όσο αφορά την αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος. Ακόμα, θα μπορούσε η ΕΕ θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει περισσότερο το διπλωματικό της ρόλο για την επίλυση των συγκρούσεων σε περιοχές της Μέσης Ανατολής.

Η έρευνα αυτή συνεισφέρει στη βιβλιογραφία με την παρουσίαση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των προσφύγων μέσω της διαδικασίας ασφαλειοποίησης του προσφυγικού από την Ουγγαρία και από τις δράσεις ασφαλειοποίησης και απομάκρυνσης των προσφύγων στις οποίες είχαν προχωρήσει κάποια κράτη όπως η Ιταλία με τη συμφωνία που σύναψε με τη Λιβύη και οι πρόσφατες εξελίξεις στη Δανία αναφορικά με το προσφυγικό. Επιπρόσθετα, η έρευνα αυτή καταγράφει τις συνέπειες που επιφέρει η διαδικασία της ασφαλειοποίησης στους πρόσφυγες. Μελλοντικές έρευνες μπορούν να συγκεντρωθούν περισσότερο σε εναλλακτικές και λύσεις στις οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν η ΕΕ και τα ευρωπαϊκά κράτη για τη διαχείριση των μεγάλων αριθμών προσφύγων που βρίσκονται τώρα στην Ευρώπη.

Βιβλιογραφία

Άρθρα

- Mario Diani 1996, *Linking mobilization frames and political opportunities: insights from regional populism in Italy*, American Sociological Association, Vol. 61 pages 1053- 1069
- Jens Rydgren (2003) *Meso – Level reasons for racism and xenophobia, some converging and diverging effects of radical right populism in France and Sweden*, European Journal of Social Theory 6 (1) 45- 68, Sage Publications 2003
- Jens Rydgren (2004) *The logic of Xenophobia*, Journal of Rationality and Society, Sage Journals 2004
- Hamood S. (2008), *EU- Libya cooperation on migration: A raw deal for refugees and migrants* Journal of Refugee Studies 21 (1) 19-42
- Matt McDonald (2008) *Securitization and the construction of Security*, European Journal of International Relations Vol. 14 pages 563 – 587, Sage Publications 2008
- Michael Zürn (2012) *The politicization of world politics and its effects: Eight propositions*, European Political Science Review, Published online by Cambridge University Press
- Dagmar Rychnovska (2014), *Securitization and the Power of Threat Framing*, Perspectives 2014 , Vol. 22, No 2 pages 9-31
- Theodorou, M. (2016). *Migration/Refugee Crisis: A Challenge of Historic Proportions for Europe*. Proceedings of the ASIL Annual Meeting, 110, 178-181.
- Koroutchev R. (2016) *The Syrian Refugee Crisis in Europe*, Journal of Liberty and International Affairs 26-37
- Gurminder K. Bhambra 2017, *The current crisis of Europe: Refugees, Colonialism, and the limits of Cosmopolitanism*, John Wiley & Sons 2017, European Law Journal Vol. 23 pages 395- 405
- Hungarian Spectrum: *The strategy of hate: Viktor Orban in Miskolc*, 4 March 2018
- Jaskulowski, Krzysztof (2019), *The Securitization of Migration, its limits and consequences*, International Political Science Review, 2019, Vol.40, pages 710- 720.
- Elzbieta Wiacek 2019, *The Rhetoric of the March of Independence in Poland (2010- 2017) as the answer for the policy of multiculturalism in EU and the refugee crisis*, Politeja, σελ. 149-166
- Ilikova Lilia, Tushev Andrey (2020) *Right Wing Populism in Central Europe: Hungarian Case (Fidsez, Jobbik)*, Utopia Praxis Latinoamericana, 2020 Vol. 25 pages 325-332
- Anniken Hagelund (2020) *After the refugee crisis: public discourse and policy change in Denmark, Norway and Sweden*, Comparative Migration Studies, 8:13

- Court of Justice of the European Union: Judgment in Case C- 808/18 Commission v Hungary, 17 December 2020

Βιβλία

- Barry Buzan, Ole Waever (1998), *Security: A New Framework For Analysis*, London: Lynne Rienner
- B. Buzan, O. Waever (2003) *Regions and Powers: The structure of International Security*, Cambridge University Press 2003
- Cas Mudde (2007) *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge University Press 2007
- Antonis A. Ellinas (2010) *The Media and the Far Right in Western Europe: Playing the Nationalist Card*, New York: Cambridge University Press 2010
- Kemal Kirisci (2018), *Turkey and the West: Fault Lines in a Troubled Alliance*, Washington D.C. Brookings Institution Press.2018
- Neal, Andrew W. (2019) *Security As Politics : Beyond the State of Exception*, Edinburgh University Press.
- Margit Feischmidt, Balázs Majtényi (2019), *The Rise of Populist Nationalism: Social Resentments and Captruting the Constitution in Hungary*, Budapest: Central European University Press 2019
- A. Vradis, E. Papada, J. Painter, A. Papoutsi (2019), *New Borders: Hotspots and the European Migration Regime*, London: Pluto Press. 2019
- Bardovič, Jakub Mihálik, Jaroslav (2019), *Migration: The challenge of European States*, Stuttgart: ibidem 2019
- Sata, R., Roose, J., & Karolewski, I. (Eds.). (2020). *Migration and Border-Making: Reshaping Policies and Identities*. Edinburgh: Edinburgh University Press
- B. Glorius, J. Doomernik (2020), *Geographies of Asylum in Europe and Role of European Localities*, published on Springer Link 2020

Ηλεκτρονικές Πηγές

- Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο <https://www.europarl.europa.eu/portal/el>
- European Parliament News <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room>
- Frontex <https://frontex.europa.eu/el/>
- Reuters <https://www.reuters.com/>
- Migration Data Portal https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2020
- United Nations Organization <https://www.un.org/en/>
- UNHCR <https://www.unhcr.org/>
- Refugee Rights Europe <https://refugee-rights.eu/>
- Human Rights Watch <https://www.hrw.org/>
- Διεθνής Αμνηστία <https://www.amnesty.gr/>
- European Council on Foreign Relations <https://ecfr.eu/>
- The Guardian <https://www.theguardian.com/international>
- Migration Policy Institute <https://www.migrationpolicy.org/>
- BBC News <https://www.bbc.com/news>
- CNN News <https://edition.cnn.com/>
- Euronews <https://www.euronews.com/>
- Philenews <https://www.philenews.com/>